

Ville Kilpiä
Pro gradu -tutkielma
Hallintotiede/Johtamisen psykologia
Lapin yliopisto
Kevät 2024

TYÖNTEKIJÄN RESILIENSSIKERTOMUKSET ASiantuntijatyötä tekevien URA-
TARINOISSA

Lapin yliopisto – yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Työn nimi: Työntekijän resilienssikertomukset asiantuntijatyötä tekevien uratarinoissa

Tekijä: Ville Kilpiä

Koulutusohjelma: Hallintotiede/erityisesti johtamisen psykologia

Työn laji: Pro gradu -tutkielma

Sivumäärä: 60

Vuosi: 2024

TIIVISTELMÄ

Tässä johtamisen psykologian alaan kuuluvassa pro gradu -tutkielmassani tutkin työntekijöiden resilienssin ilmenemistä asiantuntijatyötä tekevien haastateltavieni uratarinoissa. Tutkimusaineistoni koostuu kolmesta kokeneen kasvatus- ja koulutusalan ammattilaisen eli opettajan uratarinasta, joissa haastateltavani kuvaavat muun muassa urakehitystään ja koulutustaan.

Tutkimuksessani tarkastelen aineistoani ja sen kautta nousevia resilienssin teemoja narratiiviseen tutkimukseen kuuluvan Paul Ricœurin kolmivaiheisen luovan jäljittelyn mimesis - prosessin kautta. Tutkimukseni ja johtamisen psykologian taustalla vaikuttavia laajempia teoreettisia viitekehyksiä ovat ymmärtävä tieteenfilosofia, kokemuksentutkimus ja holistinen ihmiskäsitys.

Kokemuksentutkimuksessa olennaista on, millä tavoin kokemus avautuu mielelle, tulee tulkituksi ja saa merkityksensä yksilön oman sisäisen tarinan kautta. Sisäiset tarinat puolestaan rakentuvat erilaisten kokemusten ja tulkintojen kautta.

Tutkimukseni avaa näkökulmia psykologiseen pääomaan ja siihen kuuluvaan resilienssiin. Resilienssin käsitettä lähestyn yksilö- ja organisaationäkökulmasta. Nostan esille myös resilienssin kritiikkiä sekä kasvatuksellisen näkökulman. Tutkimuksessani näen resilienssin liittyvän keskeisesti yksilön koko elämänkaareen ja elämäntilanteisiin, joihin se liittyy sisäisen puheen kautta toteutuvina tulkintoina. Positiivista sisäistä puhetta ja resilienssiin kuuluvien valmiuksien kehitystä on mahdollista tukea kasvatustyöllä. Positiiviseen pedagogiikkaan kuuluvat rajat, niiden kokeileminen ja niihin liittyvien tunteiden tunnistaminen ja käsitteleminen.

Avainsanat: Johtamisen psykologia, resilienssi, psykologinen pääoma, narratiivi, mimesis, holistinen ihmiskäsitys, ymmärtävä tieteenfilosofia, kokemuksentutkimus, positiivinen pedagogiikka, sisäinen tarina, fenomenologia

Suostun tutkielman luovuttamiseen kirjastossa käytettäväksi.

SISÄLLYSLUETTELO

1.	Johdanto	1
1.1	Tarve resilienssin tutkimukselle	2
1.2	Tutkimuksen tavoite, tutkimusongelma ja -kysymys	3
1.3	Tutkimuksen rajaus ja rakenne	4
2.	Tutkimuksen tieteenfilosofiset lähtökohdat	5
2.1	Ymmärtävä tieteenfilosofia ja kokemuksentutkimuksellisen traditio.....	7
2.2	Taustalla vaikuttavia ihmiskäsityksiä	10
3.	Resilienssin käsitteen teoreettista hahmottelua	12
3.1	Työntekijän resilienssi yksilön näkökulmasta	12
3.2	Työntekijän resilienssi organisaationäkökulmasta	14
4.	Narratiiviset lähtökohdat resilienssitutkimukseen	19
4.1	Näkökulmia narratiiviseen kokemuksentutkimukseen	19
4.1.1	Elämäkerrallinen narratiivinen tutkimus ja Ricœurin mimesis	20
4.1.2	Kuvailevasta fenomenologiasta narratiiviseen hermeneutiikkaan	22
4.1.3	Vastaanottaja tarinan osallistujana	24
4.1.4	Tarinan osat ja dialoginen narratiivin analyysi (DNA)	25
4.1.5	Narratiivinen analyysi, konkretisaatio ja poeettinen fenomenologia	26
5.	Tutkimuksen toteutus	27
5.1	Tutkimusaineisto, aineistonkeruu ja eettiset periaatteet	28
5.2	Analyysi	31
5.2.1	”Minna” – kouluttautumista ja urakehityksen odottamista	32
5.2.2	”Kaisa” – itsensä toteuttamista omalla alallaan.....	34
5.2.3	”Mikko” – vaikeuksien kautta voittoon.....	36
5.3	Resilienssiä kuvaavat teemat	40
5.3.1	Onnistuminen, luottamus ja arvostus	41
5.3.2	Merkityksellisyys	43
5.3.3	Sinnikkyys	44
5.3.4	Odotus ja toivo	46
5.3.5	Hyvän jakaminen.....	48
5.4	Johtopäätökset ja yhteenveto	49
6.	Pohdinta ja jatkotutkimusaiheet	52
	Lähteet	56
	Liite 1 – Litterointimerkit	60

1. JOHDANTO

Kilpaurheilutaustastani johtuen olen aina pitänyt itseäni sinnikkäänä ja yritteliäänä. Rakastamani mailapelit, erityisesti tennis, on juuri näitä ominaisuuksia edellyttävä laji, sillä ensi alkuun harrastusta – puhumattakaan kilpailemista – aloittaessaan jokainen tarvitsee ajoittain raivostumiseen asti sitkeyttä ja pitkäjänteisyyttä. Tämä kasvattaa urheilijan luonteenlujuutta ja pakottaa pitkäjänteiseen harjoitteluun sekä omien vahvuuksien ja heikkouksien kohtaamiseen silmästä silmään. Erityisesti muistan äitini lausumat sanat, kun olin kai jälleen hävinnyt jonkin monista lapsuuden otteluistani. Äitini sanoi, että ”*Tuo Ville se on niin sinnikäs, että se kyllä pärjää missä vain.*” Vuosien varrella tämä lausahdus on toiminut suorastaan *itsensä toteuttavana ennusteena*¹ etenkin aina silloin, kun olen jonkinlaisen vastoinkäymisen matkallani kohdannut. Tästä kannustavasta ja elämäni suuresti vaikuttaneesta lausahduksesta on ollut paljon iloa myös tätä työtä tehdessäni.

Samaa sinnikkyyttä olen tarvinnut urheilun ohella niin pitkään jatkuneissa opinnoissani, työelämässä kuin elämässä yleensäkin. Työelämässä olen viime vuodet toiminut toisella asteella ammatillisena äidinkielenopettajana. Nuorten parissa työskennellessäni ja maailman yhä kasvavaa kiirettä ja lyhytjänteisyyttä ihmetellessäni olen alkanut pohtia, millaiset tekijät saavat osan ihmisistä säilyttämään sinnikkyytensä kaiken kiireen ja arkisen sekamelskan keskellä. Tämän pohdinnan tuloksena löysin *työntekijän resilienssin* käsitteen, joka minua on kiinnostanut läpi näiden maisterivaiheen opintojeni vuodesta 2020 asti. Se on suorastaan kutsunut minua tutustumaan itseensä lähemmin.

Katson, että nyt käsillä olevalla tutkimuksella on minulle henkilökohtaisesti suuri merkitys ensisijaisesti siitä syystä, että haluan sen avulla osoittaa saavuttaneeni johtamisen psykologian opinnoissani maisterintutkintoon vaadittavan osaamisen. Toisen maisterintutkinnon suorittaminen ja toisen pro gradu -tutkielman kirjoittaminen työn ohella on ollut minulle suuri ponnistus, josta kuitenkin tapojeni mukaisesti tunnen suurta ylpeyttä. Samalla tämä työ on antanut minulle mahdollisuuden kehittää itseäni, osaamistani ja myös tutustua ammatillisesti kiinnostavaan ilmiöön sekä siihen liittyvään teoreettiseen taustaan. Eräällä tavalla tämä tutkimukseni on synteesi useista oppiaineista, joita olen yli 20 vuoden yliopisto-opintoaikani eri oppiaineissa suorittanut. Lukuisat vuosien varrella eri yliopistoiden

---

¹ *Itsensä toteuttava ennuste* on tutkimuksilla osoitettu uskomuksen ja toteutuvan suoriutumisen väliseksi yhteydeksi. Tämä yhteys voi olla niin positiivinen kuin negatiivinenkin. (Helkama ym. 2015: 165.)

tiedekirjastoissa vietetyt tunnit tuntuvat hyviltä, kun työ on lopulta valmis. Samalla viimeksi kuluneiden yli 20 vuoden opintojen aikana minulla on aina ollut jokin projekti kesken. Tämä työni sulkee nämä keskeneräisyydet ja nivoo ne yhteen.

Koska työni on laadullinen ja kokemuksentutkimuksellinen, työn alussa tutustun tarkemmin kokemuksentutkimukseen ja johtamisen psykologiaan osana psykologisen tutkimuksen kenttää. Tästä etenen ihmiskäsitysten kautta tarkastelemaan taustateorioita, narratiivista tutkimusta ja edelleen resilienssiä. Narratiivisen tutkimustavan valitsin siitä syystä, että halusin hyödyntää työssäni kielentutkimuksellista taustaani. Aika ajoin tutkimusta tehdessäni prosessi on tuntunut siltä, kuin teoreettiseen taustaan ja resilienssin käsitteeseen liittyvät rinnakkaiset ja osittain limittäisetkin teemat tekisivät tutkimuksen rajaamisen mahdottomaksi. Työssäni mielestäni näkyy samalla se, että olen aidosti hakenut etenemissuuntia teoreettisista taustoista ja halunnut ymmärtää, mitä olen tekemässä.

Vasta oikeastaan löydettyäni Sini Hanskin (2019) ja Raija Seppäsen (2010) tutkimusten kautta Paul Ricœurin *kolmivaiheisen luovan jäljittelyn mimesiksen* työskentelymuodokseni, tunsin jossain määrin narratiivisen tutkimuksen palasten lokahtavan kohdalleen. Tämä oli ikään kuin puuttunut avain, jolla sain selkeän suunnan työni tutkimukselliselle osiolle. Vastaavasti työlleni ja ymmärrykselleni merkityksellistä on ollut löytää myös kriittisiä äänenpainoja resilienssille. Tämä on luontaista tieteen itseään korjaavuudelle ja yhtä lailla omalle ajattelulleni.

1.1 Tarve resilienssin tutkimukselle

Resilienssi, joka sisältyy laajempaan psykologisen pääoman käsitteeseen, kuten myöhemmin kuvaan, on ajankohtainen ja tärkeä tutkimusaihe siksi, että työelämän yhä kasvavat vaatimukset aiheuttavat työntekijöille ja näiden jaksamiselle yhä suurempia haasteita. Esimerkiksi Kelan (2022) mukaan vuonna 2022 erilaisista mielenterveyssyistä johtuneiden pitkien sairauspoissaolojen määrä lähti nousuun. Vastaavasti yksilöllisten elämänvalintojen lisäksi erilaiset organisaatioissa toteutetut hyvät johtamiskäytänteet – mukaan lukien työntekijöiden itsensä johtamisen taidot – tunnistetaan työssäjaksamista vahvistavina tekijöinä (THL 2024). Kuitenkin työntekijöiden itsensä kokemus omasta jaksamisestaan ja resilienssistään työuransa eri vaiheissa on tärkeää tunnistaa.

Yhä pitenevien työurien ja yhä hektisemmäksi käyvän arjen puristuksessa työelämässä on löydettävä keinoja, joilla työntekijöiden jaksamista ja hyvinvointia voidaan tukea nimenomaan heidän psykologista pääomaansa vahvistamalla. Tämä on tärkeää ottaen

huomioon, että suomalaisessa yhteiskunnassa työkäisten määrä vähenee huolestuttavasti, ja jokaisen työntekijän jaksaminen on hyvin tärkeää. Työelämän näkökulmasta on toivottavaa, että työurat pitenevät samassa suhteessa eliniänodotteen kanssa. Samanaikaisesti resilienssillä voidaan nähdä oma tärkeä roolinsa elämänkaaren eri vaiheissa lapsuudesta vanhuuteen. Työssäni äänen saavat kasvatusta- ja koulutusalan ammattilaiset, joiden uratarinoista oli löydettävissä resilienssiä vahvistavia tekijöitä niin lapsuuden kasvatuksesta kuin työuran varreltakin.

Työssäni tarkastelen siis teorioiden ja narratiivisen tutkimuksen kautta resilienssin käsitettä ja siihen vaikuttavia tekijöitä koulutusalan asiantuntijatehtävissä työskentelevien haastateltavieni uratarinoissa. Työni alussa esittelen johtamisen psykologiaa tieteenalana ja sen taustalla vaikuttavaa holistista ihmiskäsitystä. Laajemmassa merkityksessä työni varsinainen tarkoitus on kääntää katse voimavaroihin, joiden avulla ihmiset voivat kokea merkityksellisyyden tunteita ja kukoistaa. Kokemuksentutkimuksellisen työn tarkoitus on nostaa keskiöön kuuleminen ja kohtaaminen sekä tutkia, millä tavoin narratiivisten tarinoiden kautta erilaiset voimavarat näyttäytyvät.

Huolellinen teoreettiseen taustaan perehtyminen on ollut antoisaa ja tärkeää siitä syystä, että kenties joku kokemuksentutkimuksesta, narratiivisesta tutkimusotteesta tai ymmärtävästä tieteenfilosofiasta kiinnostunut saa inspiraatiota omaan työskentelyynsä. Uskon, että niin tänään kuin huomennakin erityinen vahvuus on kyetä kuulemaan ja ymmärtämään ihmisten motiiveita työuran eri vaiheissa. Nähdäkseni työntekijöiden resilienssin tarkastelu minulle itselleni valmiuksia ymmärtää johtamista ja erilaisia johtamiskäytänteitä aiempaa paremmin. Työnantajan näkökulmasta tällainen ymmärrys on mielestäni hyvin tärkeää silläkin uhalla, että työntekijän kukoistus lisääntyisi tarjoten hänelle yhä uudenlaisia työelämän mahdollisuuksia senhetkisen organisaationsa ulkopuolella. Ainainen kiinnostukseni mahdollisuuksien lisääntymistä ja onnellisuuden kokemusta kohtaan on mielestäni yksi niistä tekijöistä, joiden vuoksi tätä työtä olen kiinnostuneena kirjoittanut.

1.2 Tutkimuksen tavoite, tutkimusongelma ja -kysymys

Työni otsikko *Työntekijän resilienssikertomukset asiantuntijatyötä tekevien uratarinoissa* kuvastaa tavoitettani selvittää resilienssin kokemusta asiantuntijatyötä tekevien työntekijöiden ajatuksissa. Työni on narratiivinen ja kokemuksentutkimuksellinen, ja sen keskeinen tutkimuskysymys on, millä tavoin resilienssin kokemus näyttäytyy asiantuntijatyötä

tekevien *informanttien*² vapaamuotoisissa uratarinoissa. Aineistonkeruussa halusin antaa haastateltavilleni mahdollisimman vapaat kädet omien uratarinoidensa kertomiseen. Itselleni puolestani varasin narratiivisessa tutkimuksessa olennaisen tulkitsijan roolin, joka nimenomaan kuuluu Ricœurin mimesikseen.

Työni päätavoitteena tutkin aineistooni kuuluvien uratarinoiden kautta resilienssiä asiantuntijoiden kertomuksissa ja tarkastelen, miten asiantuntijatyötä tekevät informanttini ovat vastanneet ja vastaavat työuransa haasteisiin, vastoinkäymisiin ja mahdollisesti positiivisiin muutoksiin. Tuon esille johtamisen psykologiaan kuuluvaa ymmärtävän ihmistieteen näkökulmaa narratiivisen tutkimuksen kautta. Samalla, koska työskentelen työtä kirjoittaessani ihmistyössä ammatillisena opettajana, asetan keskeiseksi tavoitteekseni Lauri Rauhalan hengessä ihmistyössä tarvitsemäni ihmiskäsityksen kirkastamisen.

Johtamisen psykologian taustalla toimivien laajempien hermeneutiikan ja fenomenologian suuntauksia edustavien ajattelijoiden ajatusten selkiyttäminen on antanut minulle käsitystä siitä, miten kokemus syntyy ihmisen mielessä. Narratiivista tutkimusta tehdessäni olen soveltanut kirjallisuustieteeseen kuuluvia Roman Ingardenin ajatuksia muun muassa kertomusten epämääräisyyskohdista. En ole myöskään halunnut unohtaa resilienssin kriittistä tarkastelua. Tutkimusta tehdessäni ja erityisesti aineiston litteraatiossa hyödynsin aiempia suomen kielen opintojani, ja oikeastaan voin sanoa, että olen työtä tehdessäni kyennyt tuomaan yhteen monenlaisia menneiden vuosien opintotaustastani kumpuavia ajatuksia.

1.3 Tutkimuksen rajausta ja rakenne

Alun perin ajatukseni oli kytkeä resilienssin käsite toiseen rakkaaseen harrastukseeni, alati jatkuvaan *formaaliin* opiskeluun ja *oppimiseen*³, jonka vaikutuksia työntekijän resilienssin kokemukseen olisin halunnut selvittää. Minua kiinnosti, millaisia hyötyjä työelämän ohella omaehtoisesti opiskelevat ja asiantuntijatyötä tekevät kokevat saavuttavansa luopumalla osasta vapaa-aikaansa tehdäkseen opintojaan ja näin kehittääkseen itseään. Samalla suunnitelin tutustuvani siihen, millä tavoin asiantuntijatyötä tekevä työntekijä omalla jatkuvaan pyrkivällä oman osaamisensa kartuttamisella kokee lisäävänsä omaa työntekijän

² Haastattelututkimuksissa käytetään usein nimitystä *haastateltava*, mutta sosiolingvistisen kielentutkimuksen myötä *informantti*-sanana käyttö on lisääntynyt samaa tarkoittavana sanana (Tieteen termipankki 2024b). Käytän tutkimuksessani käsitteitä haastateltava ja informantti toisiinsa nähden synonyymisinä.

³ *Formaali oppiminen* tarkoittaa muodollista eli virallista oppimista, joka on tavoitteellista, strukturoitua ja jonkin koulutusorganisaation tarjoamaa. Usein se on tutkintoon tai tutkinnon osan suorittamiseen tähtäävää koulutusta. (Peda.net 2024).

resilienssiään muuttuvassa työelämässä. Pohdin myös identiteetin kehittymisen teemoja koulutuksen ja työelämän kautta, mutta lopulta päädyin rajaamaan nämä näkökulmat kokonaan tarkasteluni ulkopuolelle. Mikäli olisin ottanut työhön resilienssin käsitettä enemmän käsitteitä, olisi työ vaatinut selvästi enemmän ajallisia resursseja, joita minulla tätä työtä varsinaisen työni ohella tehdessäni oli käytössäni.

Tutkimukseni rajautui siis yksinomaan resilienssin käsitteeseen ja kokemukseen osana asiantuntijatyötä koulutusalaalla työskentelevien haastateltavieni kertomissa uratarinoissa. Asiantuntijuudella tarkoitan tässä tietotyötä, jossa osaaminen määrittäyty perinteisesti työtehtävissä edellytetyn tiedon hallinnan kautta – mutta nykypäivän organisaatioissa yhä useammin osaamisen soveltamisena yhä kompleksisemmissä eteen tulevissa työelämän tilanteissa. (Vainio 2016: 9.) Resilienssin käsitettä, kuten myöhemmin työssäni kuvaan, voidaan lähestyä niin yksilön kuin organisaationkin näkökulmasta. Työni johtopäätöksissä tarkastelen resilienssiä ennen kaikkea yksilötason ilmiönä, mutta laajennan pohdintani samalla myös organisaatiotasolle.

Tutkimusaineistonani olevat uratarinat sisältävät keskeisellä tavalla ajatuksia asiantuntijan itsensä johtamisen taidoista ja kyvyistä edetä kohti itse määrittelemiään päämääriä työelämässä tai elämässä yleisemminkin. Uratarinoista on lisäksi nähtävissä ammatitpedagogien näkemyksiä itse kasvatuksesta. Tutkimukseni etenee siten, että aluksi tutustun johtamisen psykologiaan tieteenalana ja siihen liittyviin ihmiskäsityksiin. Tämä on mielestäni tärkeää, jotta lukija ja tutkija itse saavat kiinni kokemuksentutkimuksellisesta työskentelystä ja johtamisen psykologian asemoitumisesta psykologian tutkimuksen kentälle. Tästä etenen määrittelemään tutkimukseni ytimessä olevaa resilienssin käsitettä yksilö- ja organisaationäkökulmien kautta. Sitten esittelen aineistoni ja etenen varsinaisiin tutkimushavaintoihini ja loppupohdintaan. Aivan lopuksi esittelen vielä mahdollisia jatkotutkimusaiheita.

2. TUTKIMUKSEN TIETEENFILOSOFISET LÄHTÖKOHDAT

Tutkittaessa ihmisiä ja näiden kokemusmaailmaa kvantitatiivisin tutkimusmenetelmin tutkimus rajoittuu vain suhteellisen yksinkertaisiin psykososiaalisiin ilmiöihin. Monimutkaisempia ja ainutlaatuisia kokemusten kaltaisia psykososiaalisia ilmiöitä tarkasteltaessa määrällisin menetelmin menetetään kuitenkin ymmärrys ilmiöiden rakentumisesta, merkityksistä sekä sijoittumisesta elämään. Kokemusta voidaan lähestyä tutkimuksessa hyvin erilaisin

keinoin, joista yleisimpiä ovat fenomenologinen, hermeneuttis-fenomenologinen ja narratiivinen tutkimus. (Tökkäri 2018: 64–66.)

Yksilöllinen kokemus käsitteenä on historiallisesti verrattain nuori, sillä sitä alettiin käyttää vasta 1800-luvulla tuomaan esille inhimillisen kokemusmaailman holistisuutta ja yksilöllisyyttä. Siihen asti oli ajateltu, että ihmistä voidaan ymmärtää luonnontieteen keinoin. Fenomenologisen psykologian keskeisen vaikuttajan Edmund Husserlin ajattelun keskeinen näkökulma oli kokemuksen yksilöllisyys ja tajunnallisuus, jossa kokemus merkityssuhteena syntyy tajunnan suuntautuessa kohteeseen ja kohteen ilmenemisenä tajunnalle. Perttulan (2005) mukaan elämäntilanne on se, joka merkityksellistyy, ja tajunnallinen toiminta on se, joka ymmärtää. Toisin sanoen todellisuus merkityksellistyy ainoastaan sisältyessään ihmisen elämäntilanteeseen – siis ihmisen asettuessa suhteeseen todellisuuden kanssa. Kokemuksentutkimuksessa tutkija pyrkii pysyttelemään mahdollisimman vapaana omista ennako-oletuksistaan pyrkiessään selvittämään tutkittavan kohteen kokemusmaailmaa, sillä myös tutkijan kokemukset muodostuvat suhteessa kohteeseen – ja hän on ilman muuta osa tutkimaansa kohdetta. (Perttula 2005: 119–120, Tökkäri 2018: 64–65.)

Perttulan ja Rauhalan ajattelussa kokemus on merkityssuhde tajuavan subjektin ja tajunnallisen toiminnan kohtaaman objektin liittyessä toisiinsa. Perttula (2005) on esittänyt, että ymmärtäminen jakautuu kahteen lajiin: 1) aiheeseen uppoutuneeseen ymmärtämiseen ja 2) rakentavaan ymmärtämiseen. Aiheeseen uppoutuneessa ymmärtämisessä kokemus avautuu tajunnalle välittömänä ja siihen uppoutuneena. Aihe siis vaikuttaa ihmiseen aiheuttaen ymmärryksen, ja ymmärrys avautuu henkisen ja psyykkisen yksilöllistävän toiminnan kautta. Rakentava ymmärrys perustuu ihmisen kykyyn rakentaa elämäntilanteita, jollaisia Perttula kutsuu *ideaalisiksi elämäntilanteiksi*. Rakentavalle ymmärrykselle on ominaista henkisen tajunnallisuuden yleistävä toiminta. (Perttula 2005: 120–123.)

Ymmärtämisen laadut avaavat polkuja erilaisten kokemuslaatuojen tarkasteleluun. Perttulan avauksen mukaan kokemuslaatuja ovat 1) tunne, 2) intuitio, 3) tieto ja 4) usko. Näistä *tunne* on nykyhetken kokemus ja järjestyksessään ensimmäinen. Se ei edellytä kielellistämistä tai käsitteellistämistä, ja Perttula kuvaakin samanaikaisesti ilmeneviä tunteita *tunnetihentymiksi* tarkkarajaisten perustunteiden sijaan. *Intuitiot* ovat nykyhetkeä merkityksellistäviä kokemuksia, joihin sisältyy itsetiedostus. Intuitio siis voidaan kokea intuition, mutta tunteiden tiedostaminen edellyttää tunteiden ulkopuolisia kokemuslaatuja. *Tieto* kokemuslaatuna koostuu ihmisen tajunnallisen rakennustyön kautta, ja sen edellytyksenä on uppoutuneen ymmärtämisen kautta syntyneiden kokemusten etäännyttäminen. *Usko* pohjautuu ideaalisiin elämäntilanteisiin, ja siihen liittyvä ymmärrys rakentuu tiedon lailla. Sen

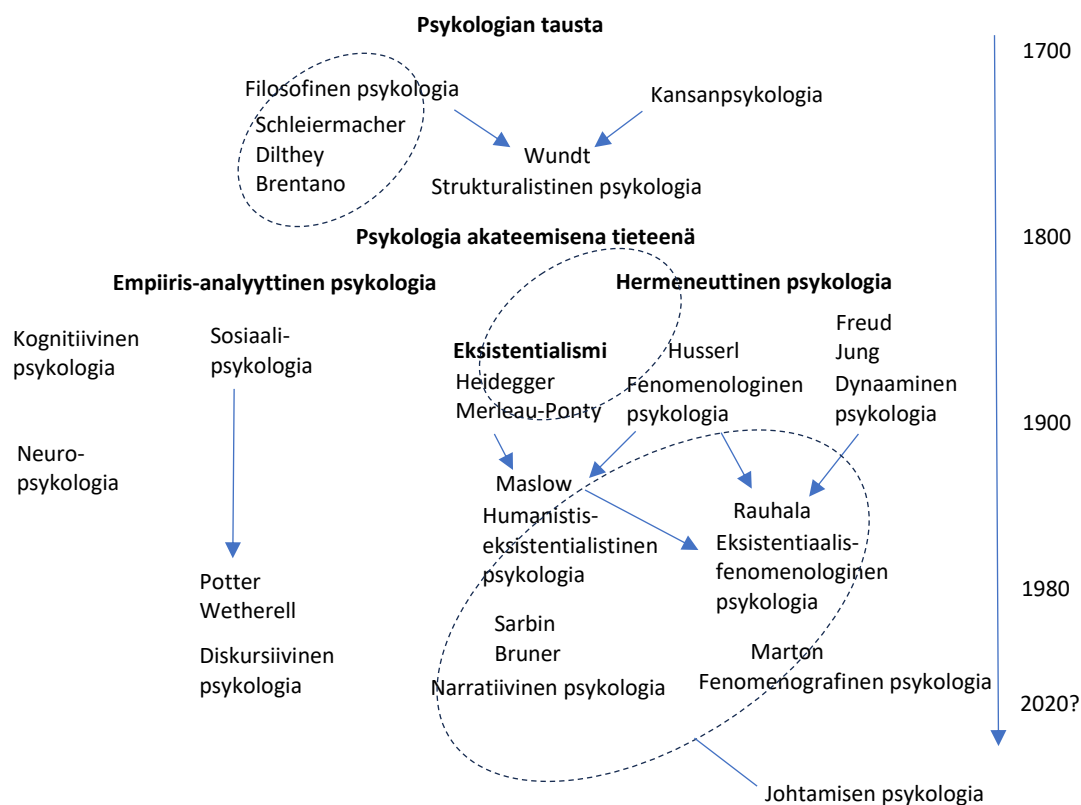
rakennusaineiksia ovat edellä mainitut tunnetihentymät, jotka voivat tukea uskon jatkuvuutta. Uskon tärkeä ominaisuus on sen kestävyys. (Perttula 2005: 124–133.)

2.1 Ymmärtävä tieteenfilosofia ja kokemuksentutkimuksellisen traditio

Ihmistieteiden ja luonnontieteiden eroa voidaan kuvata siten, että siinä missä luonnontieteet haluavat selittää ja ennustaa ilmiöitä, ihmistieteiden tarkoituksena on ymmärtää. Kun ihmistieteiden lähestymistapa poikkeaa luonnontieteistä, tätä kutsutaan metodologiseksi dualismiksi. Ymmärtävä lähestymistapa tarkoittaa dualismissa ihmistieteiden ymmärtävää näkökulmaa, jossa inhimillisiä toimijoita tutkitaan lähtien näiden omasta kokemusmaailmasta. Metodologisen dualismin vastakohta on metodologinen monismi, jonka mukaan eri tieteenalojen tutkimukseen soveltuu yksi ja sama metodologia, jota vain sovelletaan kyseisen tutkimussuuntauksen erityistarpeisiin. (Raatikainen 2005: 40–41.)

Metodologisen monismin osa on ontologinen monismi, joka kieltää ihmistieteiltä muun muassa kokemusten, sosiaalisten suhteiden, yhteiskunnallisten rakenteiden ja inhimillisten kulttuureiden kaltaisten kohteiden olemassaolon. Se näki tutkittavan todellisuuden ainoastaan luonnontieteiden keinoin tarkasteltavana todellisuutena. Metodologisen monismin ja dualismin välinen kiista käynnistyi 1800-luvulla, jolloin monismia kannattanut John Stuart Mill päätteli tiedon perustuvan aina havaintoon ja tieteellisen tiedon perustuvan yksittäistapausten kautta induktiivisiin yleistyksiin. Tätä näkemystä asettui vastustamaan Wilhelm Dilthey, jonka mukaan ihmistieteissä tarvitaan tutkimuskohteen ”*sisäisen elämän*” ymmärtämistä – ikään kuin toisen ihmisen asemaan asettumalla. (Raatikainen 2005: 42–44.)

Varsinaisen johtamisen psykologian ydintä edustavat Abraham Maslow’n humanistis-eksistentiaalinen psykologia ja Lauri Rauhalan eksistentiaalis-fenomenologinen psykologia. Latomaan (2015: 43–44) mukaan ymmärtävä psykologia on jo psykologiatieteen syntyvaiheissa 1800-luvun lopulla syntynyt traditio, joka on siis yhtä vanhaa perua kuin akateeminen psykologiakin. Ymmärtävä psykologia käsitteenä on kuitenkin siinä mielessä kyseenalainen, ettei siihen viitata sen paremmin psykologian historiassa kuin Rauhalan töisäkään. Rauhalan keskeinen vaikutus ei siis varsinaisesti ole kansainvälisen akateemisen psykologian saralla, vaan hänen keskeinen merkityksensä oli lähinnä suomalaisen akateemisen psykologian, sosiaali- ja kulttuuritieteiden sekä laajemmin ihmistyön saralla. (Latomaan 2015: 43–45.)

Kuvio 1. Muokattu kuvaus psykologian kehittämisestä tieteenalana (Latomaan 2005: 43 & 2015: 64; Tökkäri 2020), johtamisen psykologiasta sekä Sarbinin ja Brunerin narratiivisen psykologian aseoitumisesta psykologian kentälle.

Edellä esiteltyjen teoreettisten suuntausten ohella Rauhalan ajatteluun ja nykyiseen johtamisen psykologian tutkimukseen on vaikuttanut merkittävästi Freudin psykoanalyysiin perustuva psykodynaaminen teoria. Latomaan (2015: 45–46) mukaan Rauhalan ajattelun yhdistää psykoanalyysiin muun muassa tulkinnan, ymmärryksen ja tiedostamattoman käsitteet. Psykoanalyysin lisäksi fenomenologialla oli keskeinen rooli Rauhalan ajattelulle. Maslow’n humanismia Rauhalan ajattelussa tukee Latomaan mukaan muunlainen psykoanalyysin kritiikki.

Backmanin (2015: 74) mukaan Rauhalan ajattelun keskeinen tiivistävä käsite on *situationaalisen säätöpiirin* malli. Situationaalisuuteen kuuluvia piirteitä ovat muun muassa dynaaminen tilanteellisuus, sijoittuminen konkreettisiin olosuhteisiin, aikaan, paikkaan, kulttuuriin, kieleen, historiaan, yhteisöön, yhteiskuntaan ja ihmissuhteisiin. Kokemukset ovat kokemuksia jostakin asiasta tai ilmiöstä jossakin tietyssä tilanteessa eli elämäntilanteessa. Tietoisia ja tiedostamattomia merkityksenantoja eli kokemuksia puolestaan on erityyppisiä havaintoelämyksistä tunteisiin, arvostuksiin, uskomuksiin, mielipiteisiin, käsityksiin ja ajatteluun. Latomaan ajattelussa ihmismieli rakentuu tällaisista kokemuksista, jotka

ovat mielikuvina ilmeneviä elämyksiä ja merkityksiä. (Latomaa 2015: 51). Säättöpiiri puolestaan viittaa Backmanin mukaan biologi Jakob Johann von Uexküllin *toimintapiirin* käsitteeseen, jolla kuvataan jonkin eliön ja sen ympäristön välistä vuorovaikutusta. Situationaalisen säättöpiirin käsite nivoo näin yhteen ihmisenä olemisen ainutkertaisen tapahtumaluonteen; tilannesidonnaisuuden, tilapäisyyden ja tapauskohtaisuuden. (Backman 2015: 74–75.)

Perttulan (2005) mukaan fenomenologisessa ajattelussa tajunnallisen toiminnan keskeinen piirre on *intentionaalisuus*⁴ – tai Rauhalan ajattelussa *mielellisyys*. Ihmisen elämys koostuu tämän ajattelun mukaisesti siitä, että tajunnallinen toiminta valitsee kohteensa. Perttulan ja Rauhalan mukaan kokemus on merkityssuhde, jossa ”*tajuava subjekti ja tajunnallisen toiminnan kohtaama objekti liittyvät yhdeksi ja samaksi kokonaisuudeksi*”. Näin fenomenologisen tutkimuksen pitäisi tarkastella nimenomaan yhdessä niin kokijan subjektiivista tajuntaa, koettua objektia kuin näiden yhteistä merkityssuhdettakin.

Rauhalan ajattelussa tajunnallisuus jakaantuu psyykkiseen ja henkiseen, joiden kautta elämäntilanteet ja niiden aiheet avautuvat tajunnallisuudelle – ja niiden kautta elämäntilanteet saavat merkityksensä. Kokemus muodostuu tämän mekanismin kautta. Psykkisessä suhde elämäntilanteeseen on välitön, suora ja itseä tiedostamaton, eikä se sisällä kieltä, käsitteitä tai sosiaalisesti jaettavia merkityksiä. Henkisessä puolestaan ihminen tiedostaa itsensä, ja elämäntilanne saa merkityksen kielellisen ja sosiaalisen maailman kautta, mikä tekee ihmisestä tajunnallisesti intersubjektiivisen. Näin ihmiset voivat ymmärtää toistensa kokemuksia ja kuvata niitä toisilleen. (Perttula 2005: 115–117.)

Perttula yhdistää ajattelussaan Amedeo Giorgin *deskriptiivisen fenomenologian*⁵ (kokemus empiirisenä tutkimuskohteena) ja Lauri Rauhalan *eksistentiaalisen fenomenologian* (kokemuksen rakenne) kutsuen omaa ajatteluaan *fenomenologiseksi erityistieteeksi* tai *fenomenologiseksi psykologiaksi*. Perttula nostaa omassa ajattelussaan keskiöön yksilön elämäntilanteen ja laajentaa näkökulman kattamaan kaikki tieteenalat, joiden tutkimuskohdeena on subjektiivinen kokemus. (Perttula 2005: 115–117.)

Tutkimukseni keskiössä on nimenomaan resilienssi kokemuksena, jota haastateltavani ilmentävät omien uratarinoidensa kautta. Työssäni tarkastelen, millä tavoin tutkittavani ilmentävät resilienssiä tarinoissaan, ja millä tavoin heidän oma sisäinen tarinansa vaikuttaa heidän omiin subjektiivisiin kokemuksiinsa. Tarkastelen työssäni nimenomaan

---

⁴ *Intentionaalisuus* tarkoittaa fenomenologiassa tietoisuuden olemuksellista suuntautumista mielen ulkopuoliseen objektiin (Tieteen termipankki 2024c). Puheviestinnässä intentionaalisuus puolestaan viittaa puhujan tietoiseen aikomukseen, jonka hän pyrkii toteuttamaan puheaktillaan (Karlsson 2004: 9, 241).

⁵ Fenomenologia on luonteeltaan deskriptiivinen tiede, siinä pyritään kuvailemaan ilmiöitä niin kuin ne ilmenevät tietoisuudelle. (Tieteen termipankki 2024a.)

resilienssiä muuttuvissa elämäntilanteissa haastateltavieni uratarinoiden kautta kuvattuina. Uratarinat sisältävät elämäntilanteisiin kuuluvia kokemuksia, joiden merkitystä haastateltavani tulkitsevat omien sisäisten tarinoidensa kautta. Sisäiset tarinat siis vaikuttavat keskeisellä tavalla erilaisten kokemusten tulkintoihin ja merkityksiin.

2.2 Taustalla vaikuttavia ihmiskäsityksiä

Jotta työelämän resilienssiä ja kokemusta ilmiönä on mahdollista ymmärtää, on perusteltua tutustua laajemmin tutkimuksen ja ymmärtävän ihmistieteen taustalla olevaan holistiseen ihmiskäsitykseen. Perttulan (1999, kts. Tökkäri 2015: 22–24) mukaan kaikkien ihmistyötä tekevien on tärkeää kirkastaa omaa ihmiskäsitystään. Rauhala ja hänen jälkeensä koko kokemuksentutkimuksellisen tieteen kenttä on tukenut vankasti holistista ihmiskäsitystä, jossa yksilö jäsentyy kolmen olemispuolen – *kehollisuuden*, *tajunnallisuuden* ja *situationaalisuuden* – muodostamana kokonaisuutena. Rauhalan ajattelun mukaisesti ymmärtävään ihmistieteeseen ja yleisemmin ihmisten parissa työskentelyyn kuuluu ihmisten kohteleva aivotlaatuksena yksilöinä keinotekoisien luokitteluiden sijaan. (Latomaa 2015: 46 ja 51–52, Koivumäki 2020, Tökkäri 2015: 8–9.)

Situationaalisuuteen kuuluvat yksilön kokemushistoria ja olemassaolo suhteessa todellisuuteen. Siinä elämäntilanteissa eli situaatioissa lausutut tai lausumatta jääneet sanat ja tehdyt tai tekemättömät teot tulkitaan ja saavat merkityksen yksilön omassa mielessä. Näistä syntyy yksilöllinen merkityshistoria, jonka pohjalta ihmisen mieli rakentuu tai uudelleen rakentuu – ja sen pohjalta voidaan tutkia erilaisten tapahtuma- ja aatehistorioiden merkitys- ja mielekkyyssyhteyksiä. (Rauhala 2005: 32; Latomaa 2015: 40.) Tajunnallisuudella Rauhala viittaa ihmisen psyykkis-henkiseen olemassaoloon. Kehollisuus puolestaan tarkoittaa ihmisen olemassaoloa orgaanisena tapahtumisena. Toisin sanoen ihminen olentona reaalistuu näiden perusmuotoisten ulottuvuuksien kautta sisältäen ihmiskäsityksenä ajatuksen, ettei ihminen rajoitu ääri rajoiltaan omaan fyysiseen olemukseensa. (Rauhala 2005: 32–33.)

Perttulan (2012: 136–139) mukaan ihmiskäsitykset luovat raameja johtamisen ymmärrykselle, mutta samalla ne unohtavat ihmisen elämäntilanteen (vrt. Rauhalan *situationaalisuus*) ja kokemuksen elävyyden osana ihmisenä kehittymistä. Olennaista on nimenomaan ymmärtää ihmisenä olemisen ja ihmisenä kehittymisen välinen ero, jonka tarkasteluun kehityspsykologiaan kuuluva *aikuisuuden* käsite antaa eväitä. Samalla näkökulma

laventaa itsensä johtamisen näkökulman työelämästä kaikkeen elämään huomioiden kuitenkin sen, että itsensä johtamisen katsotaan kuuluvan nimenomaan ja ainoastaan aikuisuuteen.

Yksilöllistyminen tarkoittaa sosiaalistumista kulttuurisiin odotuksiin ja kehitystä muista erilliseksi yksilöksi. Esimerkiksi oman ajattelun kehittymisessä ja omien mielipiteiden muodostuksessa tällainen aikuisen kehitysvaihe on oleellinen ja tärkeä. Vaikka liiallinen yksilöllistyminen onkin mahdollinen, edellyttää nykypäivän maailma nähdäkseni yhä enemmän tällaisia yksilöllistyneitä taitoja, itsetuntemusta ja kykyä niiden hyödyntämiseen. Yhä kasvavat vaatimukset työelämässä, opiskelussa, perhe-elämässä ja niiden yhdistelmissä vaativat taitoja ja suoranaista kovuutta, jotka voivat korostaa äärimmäisiä piirteitä. Näin itsensä johtamisen taidoille ja niiden myötä tuleville tunneälykkyyden ja empatian kaltaisille vastakkaisille pehmeille taidoille on yhä kasvavia tarpeita.

Kiinnostava huomio mielestäni onkin, miten suuria vaatimuksia yksilölle maailmamme ja työelämämme yhä kasvavine vaatimuksineen asettaa. Onko aikuisen ihmisen vain sopeuduttava jatkuvaan riittämättömyyden tunteeseen, kun hänen pitäisi kyetä altruistisesti pitämään huolta muista ennen itseään ja vieläpä ylittämään itsensä tai muiden asettamat päämäärät työelämässä – toisin sanoen työntekijän pitäisi kyetä vastaamaan yhä kasvaviin tehokkuusvaatimukseen samalla, kun työurat pitenevät ja monimutkaistuvat. Toisaalta esimerkiksi työuupumuksen tai sairastumisen kohdatessaan ihmisen pitäisi kyetä asettamaan itsensä ja oma toipumisensa etusijalle ennen muiden huomioimista, mikä on oikeastaan ristiriidassa aikuisuuteen liittyvien ihmiskäsitysten kanssa. Entä millä tavoin ihminen itse voisi kyetä välttämään uupumisen elämässään, jos ulkoiset vaatimukset kasvavat kaiken aikaa suuremmiksi elämän eri osa-alueilla?

Tässä tutkimuksessani tarkastelen haastateltaviani holistisen ihmiskäsityksen näkökulmasta erityisesti tajunnallisina ja situationaalisina toimijoina. Luonnollisesti haastateltavani ilmenevät myös kolmannen ulottuvuuden, kehollisuuden, kautta, vaikka se ei tässä tutkimuksessani ehkä niin suurta roolia saakaan. Minua kiinnostaa, millaisia tulkintoja erilaiset työ- ja opintouran varrelle osuneet kokemukset ovat tutkittavissani herättäneet, ja miten ne heijastuvat heidän uratarinoissaan ja myöhemmin esiteltävässä sisäisessä puheessa. Tarkastelen aineistoani siitä näkökulmasta, millä tavoin yksilöllisiin kokemuksiin perustuva merkityshistoria luo edellä mainittuja tulkintoja, kokemuksia ja merkitysyhteyksiä, ja millä tavalla resilienssi ilmiönä näyttäytyy niiden kautta.

3. RESILIENSSIN KÄSITTEEN TEOREETTISTA HAHMOTTELUA

Ensi ajatuksella helpohkolta tuntuva *työntekijän resilienssin* käsite osoittautuu pintaa syvemmältä rapsutettaessa monitahoiseksi kirjoksi kontekstisidonnaisia määritelmiä. Englannin kielestä tulevalle resilienssin käsitteelle ei suomen kielessä ole vastinetta, mutta englanninkielinen termi sisältää ajatuksen kimmoisuudesta tai kyvystä ponnahtaa takaisin vaikeuksista. Yksilötason lisäksi resilienssin käsitteellä viitataan ryhmien, kansakuntien tai muiden yhteisöiden kesto- tai sietokykyyn.

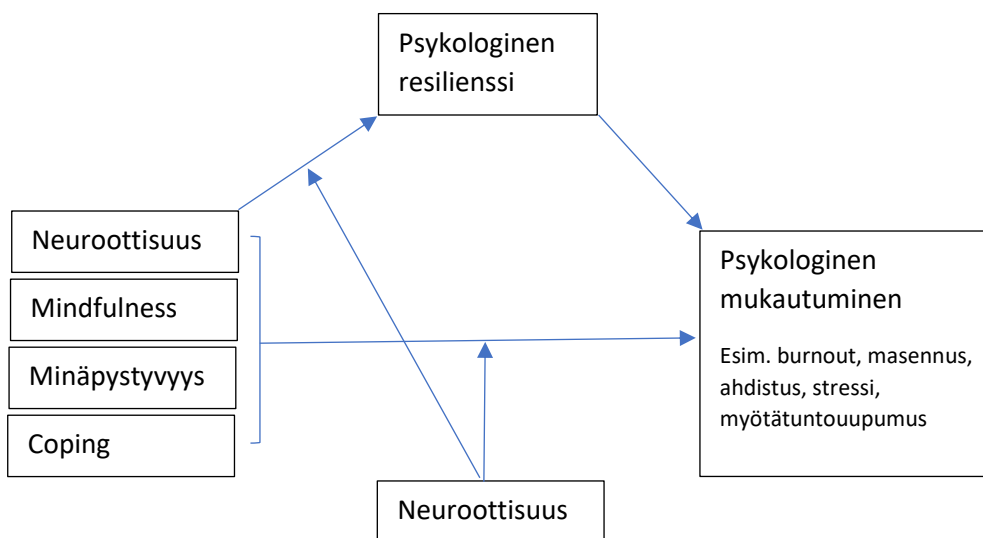
Inhimillisen yksilö- tai ryhmätason lisäksi resilienssin käsitteellä voidaan viitata erilaisten materiaalien kestävyteen ja kimmoisuuteen. (Lipponen 2020: 9.) Turvallisuuspolitiikan eri sektoreilla siitä on tullut suorastaan muotikäsite, jolla viitataan yksilön, yhteisön tai yhteiskunnan kykyyn selviytyä toimintakykyisenä erilaisissa kriisi- tai muutoin hankalissa olosuhteissa ja kykyä mukautua niitä edeltäviin, niiden aikaisiin tai jälkeisiin tilanteisiin (Hyvönen & Juntunen 2018: 1). Seuraavissa alaluvuissa hahmottelen resilienssin käsitettä ja sen määrittelyä yksilön ja organisaation näkökulmasta sekä resilienssin käsitteen kritiikkiä.

3.1 Työntekijän resilienssi yksilön näkökulmasta

Resilienssin yksilötason käsitteen monitulkintaisuudesta ja tarkan määrittelyn hankaluudesta käy esimerkiksi Mancinin & Bonannon (2010, kts. Klemola 2022: 9–10) pohdinta siitä, pitäisikö resilienssi nähdä persoonallisuuden piirteenä, prosessina vai seurauksena vaikkapa vastoinkäymisestä. Tähän ajatteluun sisältyy näkemys yksilöllisestä ominaisuudesta tai toiminnan tarkastelusta suhteessa tämän kulloisiinkin elämäntilanteisiin.

Resilienssin käsitteen pohjana on ajatus kyvystä palautua nopeasti erilaisista toiminnan häiriöistä. Luthans (2002: 72) kuvaa resilienssiä kehitettäväksi kapasiteetiksi ponnahtaa takaisin erilaisista merkittävistä uhkista, riskeistä, vastoinkäymisistä, konflikteista tai epäonnistumisista – ja jopa positiivisista tapahtumista, kehityksestä tai lisääntyneestä vastuusta. Resilienssiin kuuluu Bonannon (2004; kts. Bardoel ym. 2014: 281) mukaan keskeisesti se, ettei yksilö menetä tavanomaista toiminta- tai suorituskykyään. Reesin ym. (2015: 3–5) yksilöllisen työvoimaresilienssin (*Model of individual workforce resilience*) malli ehdottaa, että psykologinen resilienssi kuvaisi neuroottisuuden, mindfulnessin, minäpystyvyyden ja copingin yhdistelmää, jotka yksilöllisellä tavalla vaikuttavat ihmisen psykologiseen mukautumiseen elämän eri tilanteisiin.

Kuvio 2. Reesin ym. (2015: 4) yksilöllisen työvoimaresilienssin malli kuvattuna.

Resilienssin tutkimuksen osittain päällekkäisinä aaltona on nähty 1) yksilön resilienssi ja siihen vaikuttavat tekijät, 2) resilienssiä edistävät ja suojaavat prosessit, 3) dynaamiset interventio- ja systeemitutkimukset sekä 4) resilienssi ekologisesta näkökulmasta. Viidentenä aaltona voidaan nähdä resilienssin tutkimus määrittellen käsite uudelleen huomioiden muutostarpeet erilaisissa haitallisissa yhteyksissä. Resilienssin käsitettä voidaan tarkastella kolmen ulottuvuuden avulla, jotka ovat resilienssi 1) yksilön, 2) sosiaalisena tai 3) ekologissysteemisenä ominaisuutena. Resilienssi on perinteisessä näkökulmassa nähty yksilön ominaisuutena, mutta sosiaalisesta ja ekologissysteemisestä näkökulmasta resilienssi toimii vahvasti linkittyneenä yksilötason selviytymiseen. Sosiaalinen näkökulma viittaa yksilölle läheisen ryhmän tukeen, ja vastaavasti ekologissysteeminen vastavuoroiseen yksilöiden, yhteisöiden ja laajempien systeemien väliseen vuorovaikutukseen. (Masten & Barnes 2018: 100; Vähämaa 2022: 15–17.)

Resilienssi on siis kompleksinen sopeutumismekanismi, joka liittyy yksilöihin, perheisiin, talouksiin, ekosysteemeihin ja organisaatioihin. Perinteisesti resilienssiä on tarkasteltu yksilön itsensä ominaisuutena, mutta edellä mainitut näkökulmat ohjaavat tarkastelun laajempiin yksilöiden ja heidän itsensä ulkopuolisiin sosiaalisiin suhteisiin ja järjestelmiin erilaisten ihmissuhteiden ja prosessien kautta. Kuten edellä ihmiskäsitysten kohdalla Rauhalan (2005: 32–33) holistisen ihmiskäsityksen näkökulmasta havaitsimme, ihmisen ei nähdä rajoittuvan fyysiseen olemukseensa, vaan hän jäsentyy kehollisuuden, tajunnallisuuden ja situationaalisuuden kautta laajemmaksi kokonaisuudeksi. Resilienssi ei siis ole

yksilön luonteenpiirre, vaikka erilaisten persoonallisuuksien ja kognitiivisten kykyjen voi-
daankin nähdä vaikuttavan yksilön kykyyn adaptoitua erilaisiin elämäntilanteisiin. Silti ni-
menomaan yksilön kehitystä tukevilla ihmissuhteilla on havaittu olevan merkittävä vaikutus
resilienssiin läpi ihmisen elinkaaren. (Masten & Barnes 2018: 99.)

Resilienssin kehittymisen tutkimuksessa käyttökelpoisia termejä ovat kasva-
tus- ja kehityspsykologiasta tutut *suojaavien tekijöiden* ja *riskitekijöiden* käsitteet. Masten &
Barnes (2018: 101) kutsuvat suotuisasti kehitykseen vaikuttavia tekijöitä suojaaviksi (*pro-
tective factors*) tai edistäviksi tekijöiksi (*promotive factors*). Esimerkiksi vanhempien ja per-
heen roolin on todettu olevan lapsen kehityksessä syntyviin suojaaviin tekijöihin merkittä-
vässä asemassa. (Masten & Barnes 2018: 101–103.) Oletettavasti lapsuuden ja nuoruuden
tukevat ihmissuhteet ja turvallinen kehitysympäristö antavat eväitä kohdata vastoinkäymisiä
myös myöhemmän elämän varrella. Kehityspsykologinen tarkastelu yhdistää samalla yksi-
lön ja ympäristön vaikutukset yhteen.

Bronfenbrennerin (1979) bioekologinen teoria kuvaa neljän tason kautta yksi-
lön verkostoiden vaikutuspiiriä sosiokulttuurisissa prosesseissa ja instituutioissa, joilla on
kehitykseen sekä suoria että epäsuoria vaikutuksia. Nämä neljä tasoa ovat toisiinsa linkitty-
vät 1) ihmisen välitön ympäristö eli *mikrosysteemi*, 2) useiden toistensa kanssa linkittyvien
ja vuorovaikuttavien mikrosysteemien muodostama *mesosysteemi*, 3) ihmisen välittömän
ympäristön ulkopuolinen *eksosysteemi* ja 4) tämän ulkopuolella vielä laajempi yhteiskunnal-
lisista, sosiaalisista ja kulttuurisista tekijöistä koostuva *makrosysteemi*. Teorian olennainen
havainto on, etteivät elämäntilanne ja ympäristö ole toisistaan erillisiä ihmiseen vaikuttavia
tekijöitä, vaan kehitys on vuorovaikutteinen dynaaminen prosessi, jossa ympäristö vaikuttaa
yksilöön ja yksilö ympäristöön. (Fogel 2014: 5–6; Ojala 2021: 29–30.) Yksilön ja tämän
dynaamista tilanteellisuutta sisältävä vuorovaikutus ympäristönsä kanssa on yhteneväinen
Rauhalan situationaalisuuden käsitteen kanssa.

3.2 Työntekijän resilienssi organisaationäkökulmasta

Koska tutkimukseni ensisijaisena näkökulmana on *työntekijän resilienssin* käsite, on oletuk-
sena, että resilienssiin liittyy työntekijäisyys – ja siis samalla organisatorinen näkökulma. Jat-
kuvasti muuttuvat organisaatiot ovat tulleet monilla yhteiskunnan sektorilla jäädäkseen, ja
tutkimus on osoittanut, että työntekijät ovat avainasemassa näiden muutosten toteutuksessa.
(Shin ym. 2012: 727).

Työntekijöiden, joilla on tarvittavaa resilienssi-pääomaa, on havaittu reagoivan epäsuotuisiin olosuhteisiin hyväksymällä kokemansa vastoinkäymisen sekä hyödyntämällä tarvittavia aikaa, energiaa ja voimavaroja ”*ponnahdukseen*” takaisin alkuperäiseen tasapainotilaan (*equilibrium*) tai jopa saavuttavan kasvua. Edellä mainitun psykologisen pääoman on tutkimuksissa todettu vaikuttavan positiivisesti resilienssin kehittymiseen. Vastaa- vasti nämä vaikutukset voidaan nähdä panostuksina (*investments*), joiden voidaan nähdä tulevaisuudessa tuottavan henkistä pääomaa (*human capital*). Organisaatioiden näkökulmasta resilienssin ja psykologisen pääoman lisäämiseen tehdyt panostukset voivat olla sekä proaktiivisia että reaktiivisia, ja niitä edistävien HRM-käytänteiden käyttöönottoon investoineet organisaatiot oletettavasti myös saavuttavat mitattavia tuloksia panostuksillaan. (Luthans 2006, Youssef & Luthans 2007; kts. Bardoel 2014: 281.)

Tutkimusten havainnot osoittavat, että resilienssi on yksilöllinen ominaisuus, jota on mahdollista kehittää. Toisaalta organisaatiomuutokset ylipäättään ovat työntekijöiden kannalta stressaavia. Lisäksi muutosten yhteydessä kielteisiä tunteita kokeneiden työntekijöiden on havaittu suhtautuvan helpommin kielteisesti ylipäättään muutoksiin tai johdon asettamiin tavoitteisiin. Yleisesti erilaisissa muutostilanteissa positiiviset tunteet ja resilienssi ovat keskeisellä sijalla muutoksen onnistumisen näkökulmasta, ja muutoksiin sitoutuvan organisaation näkökulmasta työnantajien kannattaisi ehkä jo rekryointivaiheessa kiinnittää huomiota työntekijöihin, joilla on psykologista resilienssiä. (Shin ym. 2012: 728, 742–743.) Resilienssin kehittymistä tukevilla HR-käytänteillä on mahdollista vaikuttaa suotuisasti työntekijöiden *psykologiseen pääomaan (psychological capital⁶)*, asenteisiin ja käyttäytymiseen – ja niiden kautta vaikuttaa suotuisasti organisaation suoriutumiseen.

Bardoel ym. (2014) ja Shin ym. (2012) tuovat resilienssin käsitteen lähelle positiivista psykologiaa ja yhdistävät tutkimuksissaan positiivisen psykologian havaintoja resilienssistä Hobfollin (1989) *resurssien säilyttämisen teoriaan (Conservation of Resources, myöh. COR)*. He pohtivat muun muassa sitä, millaisin strategisin ja koossapitävin (*cohesive*) organisaatioiden itsensä toteuttamin henkilöstöhallinnon (*Human Resource Management, myöh. HRM*) toimin resilienssiä on mahdollista kehittää. (Bardoel ym. 2014: 280–281.) Aveyn (2010, kts. Bardoel ym. 2014: 287–288) mukaan resilienssi sisältyy psykologisen pääoman käsitteeseen. Luthans ym. (2008, kts. Bardoel ym. 2014: 288) puolestaan on

---

⁶ *Psychological capital* eli psykologinen pääoma tarkoittaa yksilön positiivista psykologista kehitystilaa, jolle on luonteenomaista 1) minäpystyvyyden tunne (*self-efficacy*), 2) optimismi onnistumisen suhteen nyt ja tulevaisuudessa, 3) sinnikkyys jatkaa kohti tavoitteita tai tarvittaessa ottaa uusi suunta (*hope*) sekä 4) ongelmien kohdalla kyetä ponnahtamaan takaisin tai jopa aiempaa pidemmälle (*resilience*) (Luthans, Youssef & Avolio 2007; kts. Bardoel ym. 2012: 281).

havainnut resilienssin olevan yhteydessä vähentyneeseen poissaolojen määrään työpaikoilla, kun taas psykologinen pääoma vaikuttaa kokonaisuutena työssä suoriutumiseen.

Resurssien säilyttämisen (COR) teorian ajatuksena oli nimenomaan yhdistää useita stressiä käsitteleviä teorioita yleiseksi psykologisen stressin teoriaksi. Perustana oli oletus ihmisten pyrkimyksestä ylläpitämään, suojelemaan ja rakentamaan resursseja, ja että näiden resurssien katoaminen on uhkaavaa. Teoria sisältää kolme pääkategoriaa, joiden avulla resursseja voidaan hankkia: 1) instrumentaalinen, 2) sosiaalinen ja 3) psykologinen. Instrumentaalisessa jokin, esimerkiksi raha tai suoja, toimii resurssin hankkimisen välineenä. Sosiaaliseen kuuluvat sosiaalisiin ryhmiin kiinnittyminen, johon voidaan nähdä kuuluvan muun muassa sosiaalinen tuki tai status. Psykologisella puolestaan tarkoitetaan itsetuottamuksen tai autonomian tunteen kaltaisia tekijöitä. Pohdintani mukaan jatkuva oppiminen voisi kuulua kaikkiin näihin kategorioihin. (Hobfoll 1989, kts. Bardoel ym. 2014: 282.)

Resurssien katoamista (*resource losses*) COR-teorian valossa tutkittaessa on luonnollisesti havaittu työn kuormittavuuden ja epävarmuuden linkittyvän merkittävästi muun muassa työntekijöiden burnouteihin, negatiivisiin terveysvaikutuksiin, lisääntyneisiin mielenterveyden häiriöihin, turvattomuuden tunteisiin, lisääntyneisiin poissaoloihin ja muutoshalukkuuteen. Proaktiivisia resilienssin tukemisen ja ylläpitämisen käytänteitä ovat muun muassa inklusiivinen ja positiivinen organisaatiokulttuuri, esihenkilöiden ja kollegoiden keskinäisen tuen lisäämisen sekä työ- ja perhe-elämän yhteensovittamisen tukeminen. Myös jälkikäteisellä eli reaktiivisella vahinkojen minimoinnilla voi Bardoelin ym. (2014) mukaan olla merkitystä resilienssin tukemisessa. Avey ym. (2010, kts. Bardoel 283–284) kuvaavat resilienssin sisältävän psykologisen pääoman tukemisen keinoja, joita ovat työn sosiaalisen tuen kehittäminen, työelämän tasapainoisuuden lisääminen (*work-life balance practices, WLB*), työntekijän avustamisen ohjelmat, työntekijän kyvykkyyksien kehitysohjelmat, työn organisoinnin joustavuuden lisääminen, kannustinjärjestelmät, työterveyshuollon ja työturvallisuuden parantaminen, riskien- ja kriisinhallinnan parantaminen sekä monimuotoisuuden johtaminen (*diversity management*). Näiden kautta on voitu lisätä ja parantaa työtyytyväisyyttä ja työhön sitoutumista. (Bardoel ym. 2014: 283–284, 288.)

Työntekijöiden resilienssin tukemista voidaan tukea muun muassa vähentämään näiden kokemaa stressiä, kuormitusta ja paineita erilaisissa organisaatiomuutoksissa. Samalla kyetään kyetään tukemaan työntekijöiden sitoutumista muutokseen. Bardoelin ym. (2014) havaintojen mukaan juuri organisaatioiden omat toimet voivat vaikuttaa suotuisasti työntekijöiden psykologiseen pääomaan, asenteisiin ja käyttäytymiseen – ja sitä kautta myös organisaation itsensä parantuneeseen suoriutumiseen niin vaikeina kuin hyvinäkin aikoina.

Keskeinen havainto on myös se, että ympäristön epävarmuuksien voidaan nähdä luovan suhteita resilienssiä säilyttävien HRM-käytänteiden, työntekijöiden tuottavuuden ja organisaatioiden välille. Resilienssin tutkimus kytkeytyy myös stressin ja burnoutin tutkimukseen, jota on tehty positiivisen psykologian alalla ja positiivisen organisaatiokäyttäytymisen (*Positive Organizational Behavior*, myöh. *POB*) tutkimuksessa. (Bardoel ym. 2014: 280–282.)

POB-tutkimuksen ytimessä on viisi piirrettä, jotka ovat 1) itseluottamus ja minäpystyvyys⁷ (*confidence/self-efficacy*), 2) toivo, 3) optimismi, 4) subjektiivisesti koettu hyvinvointi ja onnellisuus (*subjective well-being/happiness*) sekä 5) tunneälykkyys (*emotional intelligence*). Organisaatiokäyttäytymisen (*Organizational Behavior*, myöh. *OB*) tutkijat ovat tunnistanet jo vuosia, että positiivisilla tunteilla, positiivisella työntekijän asennoitumisella sekä huumorilla on merkittävä positiivinen vaikutus suoriutumiseen työssä. POB:n tutkimus on puolestaan suunnannut enemmän tutkimusta nimenomaan edellä mainittujen positiivisten piirteiden vaikutuksiin, kun vastaavasti perinteinen OB-tutkimus on keskittynyt enemmän manageriaalisen johtamisen ja työntekijöiden ongelmiin työpaikoilla. Positiivisuuteen keskittynyt tutkimus on merkittävässä määrin havainnut, että nimenomaan itseensä luottavat, onnelliset ja optimistiset työntekijät ovat kaikilla tasoilla tuotteliaampia. (Luthans 2002: 57–59, 61–63.)

Toivo liittyy läheisesti minätietoisuuteen ja optimismiin, joista etenkin jälkimmäinen on POB-teorian ydintä. Optimismilla on havaittu myönteisiä vaikutuksia fysiologiseen ja psykologiseen terveyteen, ja Christopher Petersonin määritelmän mukaan optimismi voidaan määritellä ”*sekä motivoiduksi että motivoivaksi ilmiöksi, joka ei ole yksinomaan kognitioita tai emootioita.*” Itse näen optimismin ehkä jopa asenteeksi ja suhtautumistavaksi maailmaan ja itseen sen osana. Subjektiivisesti koetun hyvinvoinnin (*SWB*) tai onnellisuuden tarkastelu on osoittanut, että elämäänsä tyytyväiset ihmiset ovat usein tyytyväisempiä myös työhönsä. Tunneälykkyuden (*EI*) puolestaan on ajateltu (mm. Salovey & Meyer) olevan alakäsite sosiaaliselle älykkyydelle (*social intelligence*). Golemanin (1995) määritelmän mukaan tunneälykkyys voidaan määritellä kyvyksi tunnistaa omia ja toisten tunteita. Tässä ajattelussa tunneälykkyys jakaantuu 1) tietoisuuteen itsestä (*self-awareness*), 2) itsensä johtamiseen (*self-management*), 3) itsensä motivointiin (self-motivation), 4) empatiaan ja 5) sosiaalisiin taitoihin. (Luthans 2002: 63–65.)

---

⁷ Stajkovic ja Luthans ovat määritelleet *minäpystyvyyden* olevan vapaasti suomennettuna ”*yksilön vakuuttuneisuutta (tai luottamusta) omista kyvyistään valjastaa motivaatio, kognitiiviset resurssit ja tarvittava toiminta kustakin erityisestä tehtävästä suoriutumiseen kyseisessä toimintaympäristössä.*” (Luthans 2002: 60.)

POB-teoriaan olennaisesti liittyvä minäpystyvyyden kokemus puolestaan voidaan nähdä prosessina, jolla on vaikutusta yksilöön jo ennen kuin tämä on tehnyt päätöksiä toimintaansa liittyen tai käynnistänyt toimenpiteitä käsillä olevan työtehtävän suorittamiseksi. Tähän prosessiin kuuluu, että yksilö arvioi ja yhdistelee tietoa kokemuksestaan omista kyvykkyyksistään (*perceived capabilities*) omaan arvioonsa siitä, millaisia kyvykkyyksiä kyseisen työtehtävän suorittaminen vaatii. Tähän arviointiin liittyy arvio siitä, miten hän uskoo kykenevänsä hyödyntämään omia kyvykkyyksiään ja resurssejaan tehtävän suorittamiseen. Toisin sanoen kokemuksella omista kyvykkyyksistä suhteessa työtehtävän haastavuuteen on merkitystä minäpystyvyyden kokemukselle. Luthans (2002) muistuttaa, ettei kyse varsinaisesti ole yksilön kyvykkyyksistä ja resursseista itsessään, vaan ennemminkin tämän kokemuksesta ja sitä kautta uskosta siihen, että hän kykene hyödyntämään kykyjään ja resurssejaan suoriutuakseen annetusta tehtävästä. Vastaavasti positiivisesta arviosta seuraa myönteisiä valintoja, motivaatiota, sinnikkyyttä ja määrätietoisuutta, positiivisia ajatusmalleja sekä stressinsietokykyä. (Luthans 2002: 59–62.)

3.3 Resilienssin kritiikkiä

Kuten käytännössä kaikkiin teoreettisiin suuntauksiin tai muodikkaisiin käsitteisiin myös resilienssin käsitteeseen ja käyttöön liittyy kriittisiä näkökulmia. Lindrothin & Sinevaara-Niskasen (2018) mukaan muun muassa poliittisessa kontekstissa resilienssin käsitteeseen sisältyy haitallista vallankäyttöä, joka kytkee sinnikkyyskeskustelun alkuperäiskansoja koskevassa kontekstissa kolonialismiin ja alkuperäiskansojen sopeuttamiseen eli muuttamiseen. (Lindroth & Sinevaara-Niskanen 2018: 239–241.)

Lindrothin ja Sinevaara-Niskasen mukaan resilienssin kriittinen tarkastelu koskee marginalisointia, kyvyttömyyttä tai kenties haluttomuutta tosiasiallisesti muuttaa valtasuhteita valtioiden ja alkuperäiskansojen välillä sekä vastuun siirtämistä yksilöiden ja yhteisöiden omalle vastuulle. Siinä missä alkuperäiskansoille on luvattu historiassa parempaa huomista, ja niiden nähdään ”*jumiutuneen*” yhteiskunnalliseen odotukseen paremmasta huomisesta, voidaan tämän ajallisen ulottuvuuden kautta luoda silmäys historiasta nykyisyyteen. Resilienssi eli sinnikkyys odotuksessa asettuu tulevaisuuteen, johon on silti kirjoittanut sisään sopeutumisen vaatimus nimenomaan paremman odottajilta. (Lindroth & Sinevaara-Niskanen 2018: 242–243, 245.) Voisiko siis kolonialismi ja siihen liittyvä marginalisointi vertautua nykypäivän heikko-osaisuuteen tai jopa hyväosaisuuteen, johon liittyy jonkinlainen työuralla jumiutumisen ja marginaaliin ajautumisen kokemus? Tätä tukee identiteetin

uudelleenrakentumista tutkineen Hanskin (2019: 73) havainto, että jatkuvalla odottamisella ja jumiutumisen kokemuksella on lamauttava vaikutus, joka saa yksilön tarkastelemaan itseään negatiivisessa valossa.

Oman tutkimukseni näkökulmasta, tai ennen kaikkea mahdollisten jatkotutkimusten osalta, tulee resilienssiä kyetä tarkastelemaan Lindrothin ja Sinevaara-Niskasen tavoin valtasuhteiden kautta – ja ehdottomasti myös kriittisten lasien läpi. Niin positiivinen kuin valtavirtaistunut resilienssin käsite onkin, myös sen käyttö erilaisissa asiayhteyksissä näyttää edellyttävän kriittisyyttä ja tarkastelua erilaisista näkökulmista. Tämän pohjalta on syytä kysyä, missä määrin työntekijän resilienssi ja sopeutumisen näkökulma vaikkapa siirtää organisaatioissa vastuuta yksilön harteille tämän omasta jaksamisesta, sitoutumisesta ja viihtyvyydestä työssään.

4. NARRATIIVISET LÄHTÖKOHDAT RESILIENSSITUTKIMUKSEEN

Työssäni tarkastelukohteena ovat asiantuntijatyötä tekevien työntekijöiden resilienssin kokemukset heidän uratarinoissaan. Tutkimusmenetelmäkseni valitsin narratiivisen kokemuksentutkimuksen, koska suomalaisen filologian opinnoissani kielentutkimukselliset menetelmät ja narratiivisuuden ajatus olivat minulle jo ennestään jossain määrin tuttuja. Tämän luvun seuraavissa alaluvuissa lähestyn narratiivista tutkimusta tarkastelemalla aluksi yleisellä tasolla ymmärtämistä ja kokemuslaatuja Perttulan (2005) ajattelun mukaisesti. Tästä etenen edelleen narratiivisen tutkimuksen esittelyyn.

4.1 Näkökulmia narratiiviseen kokemuksentutkimukseen

Kokemusta on tutkittu laajan metodologisen kirjjon avulla, mutta useimmiten kokemuksen tutkimiseen käytetään fenomenologisia, hermeneuttis-fenomenologisia ja narratiivisia tutkimustapoja (Tökkäri 2018: 64). Erkkilä (2005: 195) viittaa persoonallisuuspsykologi Gordon Allportin assistenttina toimineeseen Jerome Bruneriin (1986, 1987 ja 1996), jonka mukaan narratiivi voi viitata yhtä lailla niin narratiiviseen ajatteluun kuin narratiivisen ajattelun avulla tuotettuihin tarinoihinkin – ne ovat ihmisen keskeinen tapa muodostaa elämäntapah- tumista merkityksiä sekä esittää kokemuksiaan. Vaikka tarinallisuus ilmiönä on ihmiselle ikiaikainen, on narratiivisuutta käsitteenä hyödynnetty tieteellisessä tutkimuksessa vasta 1980-luvulta lähtien.

Vaikka Narratiivisen psykologian käsitettä on ensimmäisen kerran käyttänyt Theodore Sarbin vasta vuonna 1986, on narratiivisuuden ajatus ollut läsnä jo ainakin Wundtin, Freudin ja Allportin tuotannoissa. (Tökkäri 2018: 64; Tökkäri 2020: 18–20.) Narratiivin käsitteen edeltäjänä nähdään kreikkalaisessa kirjallisuudessa, filosofiassa ja retorikassa tunnettu *diegesiksen* käsite, jolla viitattiin tapahtumien tai faktojen yhteenvetoon. (Tolska 2002: 21.) Vaikka narratiivin käsite on tutkimuksissa tunnettu vasta 1980-luvulta lähtien, oli jo 1920-luvulta 1940-luvulle psykologiassa paljon kiinnostusta elämäntarinoihin. Jo mainitun Allportin lisäksi ainakin Charlotte Bühler ja John Dollard käyttivät elämänhistoriaa teoreettisena metodina psykologian alan tutkimuksissaan. (Tolska 2002: 25.)

Tökkäri (2020: 18–19) ja Polkinghorne (1988, kts. Tolska 2002: 21) ovat kiinnittäneet huomiota narratiivin käsitteen monimerkityksisyyteen sen mukaan, minkä tieteenalan näkökulmasta sitä tarkastellaan. Eri tieteenalat ovat liittäneet narratiivin käsitteen tutkimustraditioonsa ja painottaneet sitä eri tavoin. (Tolska 2002: 21.) Esimerkiksi yhteiskuntatieteessä narratiivi viittaa metaforamaisesti laajempiin kehityskulkuihin. Kirjallisuudentutkimuksessa se puolestaan voi viitata esimerkiksi erilaisiin tekstityyppeihin tai -lajeihin. (Tökkäri 2020: 19.) Populaarimmassa mediakäytössä narratiivilla taas tarkoitetaan esimerkiksi kuulijoiden kannatukseen vaikuttavaa tarinaa, jota vaikkapa poliitikko haluaa ylläpitää oman agendansa edistämiseksi. Narratiivin käsitteen synonyymejä ovat kertomus ja tarina, joita käytän tässä tutkimuksessani rinnakkain. Squire, Andrews & Tamboukou (2008, kts. Tökkäri 2020: 19) ovat tiivistäneet kokemuksentutkimuksellisen narratiivin asetelman kolmeksi oletukseksi. Näiden oletusten mukaan narratiivit 1) ovat olennainen osa ihmisyyttä, 2) etenevät ajassa, kytkeytyvät merkityksiin ja muuttumiseen ja 3) ilmaisevat kokemuksia sekä esittävät ja muotoilevat niitä uudelleen.

4.1.1 Elämäkerrallinen narratiivinen tutkimus ja Ricœurin mimesis

Kertomuksia voidaan lähestyä joko sisältölähtöisesti tai kertomuksen muotoa tarkastellen. Näistä ensimmäistä kutsutaan temaattiseksi analyysiksi, ja jälkimmäinen on nimeltään rakenteellinen analyysi. Temaattinen analyysi jakautuu edelleen teoriasta lähtevään analyysiin ja aineistolähtöiseen analyysiin. (Tuomi & Sarajärvi 2018: 133, 140–141, Salmenoja 2023: 18.) Bruner (1985) jaottelee tietämisen tavat paradigmaattiseen ja narratiiviseen (Polkinghorne 1995: 5). Hanskin (2019: 42) mukaan paradigmaattinen tietäminen on loogista ja temaattista argumentaation rakentamista määrittelyiden ja luokitteluiden kautta, kun taas

narratiivinen tietäminen on johdonmukaista, temaattisesti etenevää ja synteessin tuottamiseen tähtäävää kertomuksen tuottamista.

Nyt käsillä olevaa tutkimusta voidaan kutsua elämäkertatutkimukseksi, jossa narratiivit välittävät ja rakentavat tietoa haastateltavien elämäkulusta lähinnä työuran näkökulmasta. Toisaalta, kuten kertomusten juonellistuksista myöhemmin käy ilmi, työuran vaiheisiin liittyy muitakin elämäntilanteita, joilla on vaikutuksia vaikkapa tehtyihin päätöksiin työuran suunnasta. Narratiivinen tutkimus voidaan elämäkertatutkimuksessa nähdä konstruktivistisena tutkimusotteena, tutkimusaineistona, analyysitapana tai käytännön työvälineenä. Postmodernin näkökulman mukaan muisteltu tieto on myös kontekstuaalista eli sidoksissa aikaan, paikkaan ja sosiaaliseen ympäristöön. (Heikkinen 2000, kts. Seppänen 2010: 58–59.) Omassa tutkimuksessani käytän Ricœurin elämäkerrallista kolmivaiheista *mimesis* -prosessia, joka oikeastaan sisältää kaikki edellä mainitut vaiheet. Haastateltavat rakentavat ensin uratarinansa omien muistojensa pohjalta, minkä jälkeen tutkimusaineisto toutetaan tutkijan ja haastateltavan yhteistyönä juonellistamalla. Tämän jälkeen aineisto analysoidaan tiivistämällä, eli narratiivinen tutkimustapa on myös käytännön työväline kaikissa tutkimuksen vaiheissa.

Ranskalainen filosofi Paul Ricœur kehitti kuvailevaa fenomenologiaa narratiivisuutta kohti, mistä syntyi narratiivinen hermeneutiikka. Siinä keskeisellä sijalla on ajatus tarinoiden ja inhimillisen toiminnan kiinteästä yhteydestä toisiinsa. tarinat imitoivat ihmisen inhimillistä toimintaa, ja inhimillinen toiminta on lähtökohdiltaan tarinallista. (Ricœur 1997; kts. Tökkäri 2020: 19.) Kertomusten merkitys on se, että ne tuovat esille subjektiivisia kokemuksia sekä ajallisia että sosiaalisia merkityksiä; niiden tarkoituksena ei ole kuvata fenomenologian tavoin asioiden olemusta, vaan ajatuksena on ymmärtää kehitysprosessia. (Tökkäri 2020: 19.)

Ricœurin ajatuksena oli kutoa yksittäiset kertomukset juonen avulla yhteen (*emplotting*). Aineistoni uratarinoita ja niiden kautta tuotettuja tulkittuja tarinoita voidaan Ricœurin tavoin nimittää elämää luovalla ja juonellisella tavalla jäljitteleväksi (*mimesis*) kerrotuksi kuvaksi. Ydinasioiden löytämisen jälkeen kertomuksista voidaan rakentaa retrospektiivisiä selityksiä tarkastelemalla aikajanaa käänteisessä järjestyksessä. Tämä edellyttää tarinoiden juonentamista eli olennaisten aineistosta nousevien havaintojen pohjalta muodostettavia ydintarinoita. (Hanski 2019: 33, 45–46, Polkinghorne 1995: 16.)

Ricœurin *kolmivaiheinen luovan jäljittelyn mimesis* koostuu nimensä mukaisesti kolmesta vaiheesta: 1) *prefiguraatiosta* eli toiminnan ja kertomuksen esiymmärryksestä, 2) *konfiguraatiosta* eli juonentamisesta, jossa kertomusta jäsennetään alkuperäisestä

ja 3) *refiguraatiosta* eli uudelleenymmärtämisestä ja uuden kertomuksen luomisesta. Alkuperäisesti ajattelu mimesiksestä on peräisin Aristoteleelta, ja se tarkoitti nimenomaan luovaa jäljittelyä. (Seppänen 2010: 58, 68–70.) Ensimmäisessä vaiheessa, prefiguraatiossa, tutkija tutustuu aineistoon valikoivasti, hajanaisesti ja kielellisesti, ja se saa muotonsa haastateltavan ajatuksissa sisäisenä puheena. Seppäsen (2010) sanoin tutkijan rooli on viedä kertomusta eteenpäin kysymysten ja kuuntelemisen avulla.

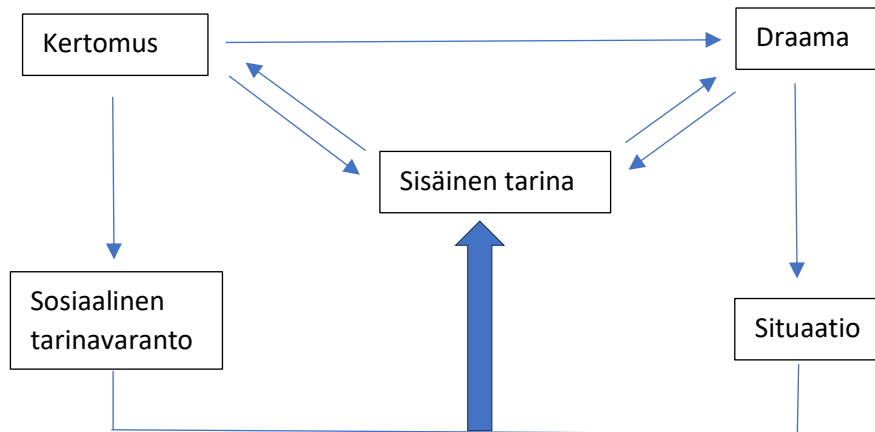
Toisessa vaiheessa, konfiguraatiossa, suulliset kertomukset juonellistetaan, mikä tapahtuu kertojan ja tutkijan yhteistyönä. Tämä on tutkimuksen luovin ja keskeisin työvaihe, jossa juonellinen elämäntapahtuma juonellistuu merkittäväksi kertomukseksi. Kolmannessa vaiheessa, *refiguraatiossa*, tutkija muodostaa synteesin eli yhteenvedon kustakin yksittäisestä kertomuksesta, mistä syntyy juonellinen uratarinaa kuvaava teksti. Tämä kertomus kuvataan vielä tutkittavalle, johon saadaan tarvittaessa korjaavaa palautetta. (Seppänen 2010: 68–70.)

4.1.2 Kuvailevasta fenomenologiasta narratiiviseen hermeneutiikkaan

Narratiivinen hermeneutiikka korostaa kokemuksen kielellisyyttä ja kertomuksellisuutta, jolloin kertomukset muodostuvat samalla yksilöllisesti ja sosiaalisesti. Toisin sanoen kertomukset samalla esittävät ja muotoilevat kokemuksia. Narratiivisen tutkimuksen voidaan katsoa tuottavan tarinoita kahden eri mekanismin kautta: 1) narratiivinen analyysi koostuu tarinoista ja 2) analyysi itsessään tuottaa tarinoita (Polkinghorne 1995: 12, kts. Salmenoja 2023: 12). Oikeastaan narratiivinen tutkimus on lähtökohdiltaankin hermeneuttista. Ajallisen tarinan merkitys on selittää, tulkita ja auttaa ymmärtämään ihmisen toimintaa. Tarvitsemme tarinoita ja konteksteja voidaksemme ymmärtää asioiden merkityksiä ja merkitysyhteyksiä. Tarvittaessa joudumme itse tulkitsijoina rakentamaan tarinan voidaksemme ymmärtää ja selittää sen merkitykset itsellemme ja toisille. (Tökkäri 2020: 19–20, 40.)

Itselle kerrotut tarinat eli niin sanotut *sisäiset tarinat* ovat mielen sisäisiä prosesseja, joiden kautta ihminen tulkitsee elämänsä tarinoiden ja niihin sisältyvien merkitysten avulla. Sisäiset tarinat ovat keskeisiä *tarinallisen kiertokulun teoriassa*, joka nivoo yhteen *kertomuksen*, sisäisen tarinan, *draaman*, *situaation* ja *sosiaalisen tietovarannon* käsitteet. Kertomuksella viitataan teoriassa tarinan esitykseen merkkeinä, jotka useimmiten ovat kielellisiä, mutta voivat sisältää yhtä hyvin kuvallisia, elokuvallisia tai muunlaisia kerronnan tapoja. Situaatio tarkoittaa Rauhalan ajattelussa elämäntilanteen abstraktien ja konkreettisten tekijöiden kokonaisuutta, sen tarjoamia mahdollisuuksia ja sen asettamia rajoja. Draama

puolestaan viittaa elävään elämään, jossa ihminen pyrkii toteuttamaan sisäisen tarinansa mukaisia tarinallisia projekteja. Tarinallisen kiertokulun teoriassa ihminen suhteutuu sosiaalimateriaaliseen ja diskursiiviseen todellisuuteen – toisin sanoen elävään elämään, siitä tekemiinsä tulkintoihin ja niistä toteuttamiinsa kertomuksiin. Hänninen kuitenkin muistuttaa, ettei elävä elämä ole tarinoiden edeltäjä, vaan se on jo itsessään tarinallisuuden kautta tulkituksi tullut kokonaisuus. (Hänninen (2002: 20–21.)

Kuvio 3: Tarinallisen kiertokulun suhteiden kuvaus (Hänninen 2002: 21).

Husserlilainen fenomenologia oletti, että kerronta ilmaisee tutkittavien kokemuksia suoraan, mutta nyky-ymmärryksen mukaan kerronta sisältää tunteiden ja elämysten subjektiivisesta näkökulmasta koetun lisäksi sepitteitä, joiden tarkoituksena voi olla hämärtää asioiden todenperäisyyttä, miellyttää, manipuloida ja niin edelleen. (Squire 2009; Gabriel 2004, kts. Tökkäri 2018: 65.) Husserlin fenomenologiseen ajatteluun verrattuna nykymuotoinen narratiivinen tutkimus suhtautuu kertomuksiin siis eräänlaisina esityksinä, minkä vuoksi tutkimusten sisällä on tärkeää pohtia syitä, miksi kertomus muotoutuu kertojansa esityksessä sellaiseksi kuin se tekee.

Narratiivinen tutkimus jakautuu kahteen traditioon. Holistisessa traditiossa kertomuksiin suhtaudutaan yksilöllisinä, ja strukturalistisessa traditiossa sosiaalista maailmaa heijastelevana. Holistiselle traditiolle ominaista on näkemys tarinoiden yksilöllisyydestä ja niiden yleistämisen välttäminen positivistisen empirismin kaltaisesti. Strukturalistisessa traditiossa puolestaan painotetaan tarinan sisältöä ja rakennetta, kertomusten tietoisia ja tiedostamattomia merkityksiä sekä valtasuhteita. Strukturalistiseen tutkimustraditioon kuuluu myös pohtia, millä tavoin yksilö rakentuu sosiaalisissa kertomuksissa. (Squire ym. 2008, kts. Tökkäri 2020: 19 ja 40.) Samalla narratiivisen tutkimuksen kielellisyys ja

kertomuksen vapaus etäännyttää tutkijaa kohteestaan (Tontti 2002, kts. Tökkäri 2018: 65). Narratiiviseen tutkimukseen sisältyy ennen kaikkea haastateltavan mahdollisimman vapaa kertomus, jolloin aineistonkeruun tulee olla vapauksia antavaa.

4.1.3 Vastaanottaja tarinan osallistujana

Brunerin (1986) narratiivisen teorian pohjana on ajatus ihmisen kahdesta tietämisen tavasta: *paradigmaattisesta ja narratiivisesta*. Paradigmaattisen perustana on luonnontieteellinen luokittelu, kun taas narratiivinen tietäminen perustuu asioiden hahmottamiseen eri aikoina tapahtuvia asioita kertomusten avulla merkityksellistämällä. Näistä narratiivinen tietäminen on luovempaa ja lähempänä ihmisten elämää ja kokemuksia. (Tökkäri 2020: 20.) Toisaalta Bruner (1986) on itse viitannut *konjunkttiivisen maailman* kohdalla ajatukseen, että näemme aina tarinan vain päähenkilön hahmottaman maailman kautta; Platonin ajattelua kuvaillen olemme siis aina ”*luolan vankeja*” havaiten ainoastaan häilyviä heijastuksia todellisuudesta pääsemättä oikeaan, aitoon ja tulkintojen vääristämättömään todellisuuteen kiinni. (Bruner 1986: 25, kts. Tolska 2002: 134.) Tämä saa kysymään, onko jossakin olemassa kaikista tulkintoista ja inhimillisestä vääristelystä karsittu aito ja vilpitön todellisuus, vai elämmekö kaikki keskellä narratiivien ja yksilöllisten tulkintojen vääristämää todellisuutta.

Tolskan (2002: 133) mukaan Brunerin ajattelussa narratiivissa juonistruktuuri yhdistyy tapaan käyttää kieltä. Narratiivit eroavat tässä selityksistä *konjunkttiivisiksi transformaatioiksi (subjunctivizing transformations)* kutsuttujen prosessien kautta. Tässä ajattelussa narratiivien luomiseen osallistuu yhtä lailla vastaanottaja. Narratiivisten puheaktien avulla syntyy *konjunkttiivinen maailma (subjunctive world)*, johon kuuluu epämääräinen huojunta todellisuuden ja kuvitteellisen välillä. Narratiivisen diskurssin epämääräisyyden keinoina Bruner esittelee kolme leksikaalista ja syntaktista käytännettä, jotka korostavat subjektiivisia tiloja, lieventäviä asianhaaroja ja vaihtoehtoisia mahdollisuuksia. Nämä kolme käytännettä ovat *triggering of presupposition*, *subjectification* ja *multiple perspective*. Niiden keskeinen tavoite on herättää vastaanottajan mielikuviutus, ja niiden kautta syntyy *konjunkttiivinen todellisuus (subjunctive reality)*. Se viittaa brunerilaisessa ajattelussa mahdolliseen todellisuuteen, jonka olemusta ja merkitystä kertoja ei täysin määrää. Merkitysten luomisessa myös pyritään enemmän implisiittiseen kuin eksplisiittiseen. (Bruner 1986 & 1990, kts. Tolska 2002: 133–134.)

Narratiivisen diskurssin tyypillisistä piirteistä ensimmäinen on *triggering of presupposition*. Presuppositiot ovat tilanteiseen tulkintaan vaikuttavia implisiittisiä

perusoletuksia asioiden tilasta, ja niille ominaista on välittää tietoa vihjauksin (*implication*) väittämien (*statement*) sijaan. (Tolska 2002: 134; Karlsson 2004: 241). Toinen narratiivisen diskurssin piirre Brunerilla on *subjectification*, jossa tapahtumien kuvaus hahmottuu päähenkilön kuvaamina tapahtumien varjoina – kykenemättä milloinkaan tavoittamaan tapahtumien todellisuutta. Kolmas Brunerin narratiivisen diskurssin piirre on *multiple perspective*, joka kuvaa lukuisia ja päällekkäisiäkin näkökulmia, joita kertoja kertomuksessaan kuvaa – ja jotka tarjoavat vastaanottajalle ainekset monitasoisen kuvan ja tulkinnan luomiseen kertomuksesta. (Tolska 2002: 134.) Toisin sanoen Brunerin ajatusten näkökulmasta narratiivista tutkimusta tekevä tutkija on yhtä lailla todellisuuden rakentaja kuin tarinan kertojakin.

4.1.4 Tarinan osat ja dialoginen narratiivin analyysi (DNA)

Sosiolingvisti William Labovin mukaan tarinat voidaan jaotella rakenteellisesti seitsemään osioon. Tarina alkaa tiivistelmällä (*abstract*), joka paljastaa kyseessä olevan nimenomaan tarinan – toisin sanoen vastaanottaja kykenee orientoitumaan tarinan genreen. Tiivistelmää seuraa orientaatio, joka kuvaa tarinan ajan, paikan ja keskeiset henkilöt. Tarinan ytimen muodostaa monimutkainen toiminta (*complicating action*), jossa jokin tavanomaisesta poikkeava vaatii tarinan henkilöitä reagoimaan tapahtumaan tavalla tai toisella. Tämän jälkeen tarina etenee ratkaisuvaiheen (*resolution*) kautta päätökseen, jonka jälkeen vielä arvioidaan tapahtumia (*evaluation*). Viimeisenä Labovin tarinan vaiheista tulee coda, jolla merkitään tarinan päätös. Tavanomaisessa dialogissa se merkitsee tilaa vuoronvaihdolle muiden osallistujien kanssa. (Holstein & Gubrium 2012: 42.)

Holsteinin ja Gubriummin (2012: 1) mukaan narratiiveina voidaan pitää käytännössä kaikkea viestintää. Bakhtinin *dialogisen narratiivisen analyysin* (myöh. *DNA*) ajatuksena on, ettei analyysin kirjoittaja puhu henkilöstä, vaan tämän kanssa. Narratiivisen analyysin metodinen jännite syntyy siitä, että analyysi vaatii puhumista henkilöstä, joka analysoijan puheessa todentuu objektina. Bakhtinin mukaan yksilön ääni on aina dialogia muiden kanssa, ja vähintään kaksi ääntä on eksistenssin ja elämän edellytys. Tämän ajatuksen mukaan dialogi ei myöskään edellytä edes kahden ihmisen vuorovaikutusta, vaan jokainen ääni pitää sisällään useita ääniä. Bakhtinin dialogi puhujien tarinoissa voidaan jakaa *polyfoniaan* ja *heteroglossiaan*, joista polyfonia edustaa analyysin kirjoittajan näkemystä puhujan äänen sointumisesta muiden puhujien ääniin. Heteroglossia puolestaan korostaa sitä, että jokainen

tarina koostuu erilaisista genren tai kielenkäytön kaltaisista koodeista. (Holstein & Gubrium 2012: 34–35.)

Bakhtinin mukaan tarinat tarvitsevat ihmisiä tullakseen kerrotuiksi, ja ihmiset tarvitsevat tarinoita voidakseen esittää kokemuksia. Tarinoilla ei myöskään ole loppua, mutta analyysi edellyttää muuttumattomuutta. Tarinankertojat muuttuvat jatkuvasti, joten muuttumattomuus on etsittävä narratiivisista resursseista. Viimeisenä ajatuksena DNA:n tarkoituksena on löydösten yhteenvedon sijaan avata yhä uusia mahdollisuuksia kuulla ja vastata kuultuun – toisin sanoen auttaa ihmisiä itsen ja toisten kuulemisessa. (Holstein & Gubrium 2012: 34–35.)

4.1.5 Narratiivinen analyysi, konkretisaatio ja poeettinen fenomenologia

Fenomenologisen kirjallisuudentutkimuksen perustajana pidetyn Roman Ingardenin ajattelussa sulkeistamisen käsite oli vahvassa roolissa. Sulkeistamalla pyrittiin kuorimaan tarkastelusta kaikki asiaan liittyvä, joka ei kuitenkaan tutkittavaan asiaan välittömästi kuulunut. Ingardenin ajattelussa teokset ja kertomukset syntyvät kirjailijan tai kertojan tietoisuudessa, mutta elävät tämän jälkeen tästä riippumatta lukijan tulkinnoissa. Toisin sanoen taustalla elää fenomenologinen ajatus, että teos on lukijan muodoste – siis lukijan *konkretisoima*. Näin ollen teoksen tai tarinan vastaanottaminen olisi passiivisen vastaanoton sijaan aktiivista toimintaa ja tulkintaa. *Konkretisaatiolla* Ingarden tarkoittaa lukijan mielessään muodostamaa subjektiivista teosta, joka eroaa objektiivisesta *itse teoksesta*. Samalla Ingardenin ajatusten kritiikki kysyy, miten objektiivinen itse teos voidaan havaita, jos se elää ainoastaan lukijan konkretisoimana tämän tietoisessa tajunnassa. (Alanko-Kahiluoto ym. 2014: 209–211.)

Ingardenin ajattelulle ominainen on myös kertomuksien luonnosmaisuuus *aukko-* eli *epämääräisyyskohtineen*⁸, joiden täyttämässä tarvitaan lukijaa tai tarinan tulkitsijaa. Toisin sanoen objektiivinen teos konkretisoituu subjektiiviseksi lukijan teokseksi, kun lukija tulkitsee teosta oman maailmankuvansa ja situaationsa muodostamien linssien läpi. (Alanko-Kahiluoto ym. 2014: 209–211.) Ingardenin ajattelun kritiikki on kiinnittänyt huomiota kaavamaisuuteen ja lukijoiden erilaisuuden huomiotta jättämiseen epämääräisyyskohtien tulkinnassa. Kritiikin mukaan huomioon pitäisi ottaa tulkitsijoiden erilaisuus, johon

---

⁸ Tarinan *aukko-* eli *epämääräisyyskohta* tarkoittaa sanomatta tai vihjauksen varaan jätettyjä – yleensä tulkintaan haastavia ja kielestä lähtöisin olevia – kohtia tekstissä tai kerrotussa tarinassa. Aukko kohta jää lukijan tai kuulijan täydennettäväksi. (Alanko-Kahiluoto ym. 2014: 210–211.)

vaikuttavat muun muassa kulttuuritaustan ja maailmankuvan kaltaiset tekijät. Gadamer nimittää näitä tekijöitä *esiymmärrykseksi*. Lukijan lisäksi narratiivista tutkimusta tekevä tutkija rakentaa mielessään narratiiveihin *koherenssia*⁹ nimenomaan tulkinnoilla ja aukkojen täyttämällä mielessään.

Ingardenin tapaan Gaston Bachelardin poeettisen fenomenologian tai naiiviuuden psykologian mukaan kuvan – joko konkreettisen tai esimerkiksi tarinan – kokija osallistuu luomiseen. Kuvat tai vaikkapa runolliset mielikuvat avautuvat Bachelardin mukaan olemuksellisessa uneksinnassa (*rêverie*), joka puolestaan eroaa yöllisistä unista (*rêve*) tai haaveilusta (*rêvasserie*). Tämä poeettiseksi kuvaksi kutsuttu kuva yhdistyy mielen tiedostamattomaan puoleen, josta kuva määrittyy tietoisuudelle *kajahteluna* – siis eräänlaisina heijastuksina. Kajahtelussa poeettinen kuva muuntuu ontologiseksi Bachelardin sanoin olemisen leimahduksina kuvittelussa. Näin siis runoilijan tai kertojan voidaan kuvata puhuvan olemisen kynnyksellä. (Bachelard 2003: 32–33, Nevala & Pietiläinen 2018: 209–210.)

Mielikuvien avautumisen prosessi edellyttää aitoa läsnäoloa ja tietoiseen liittyvien ennakkokäsitysten – Gadamerin kuvaileman esiymmärryksen – unohtamista. Näin muodostuva kuva siis edeltää ajattelua, jota kuva synnyttää. Poeettisen kuvan muodostuminen on Bachelardin mukaan psyyken äkillinen esiinnousu, ja tulkinta muodostuu tämän ajatuksen mukaan kuvan, tilan ja olemuksellisen uneksinnan kautta. Tilalla Bachelard tarkoittaa tietoista ja merkityksellistä kokemusta. Ominaista Bachelardin ajattelulle on se, että ihmiselle mielikuvakokemukset voivat olla yhtä tosia kuin aistihavainnoilla saavutetutkin. Husserlin fenomenologiasta Bachelardin erottaa se, että Bachelard korostaa kuvien tiedostamattomaa kokemusta ilman ennako-oletuksia siinä missä Husserlille ominaista on tutkijalta edellytetty tarkastelemaansa ilmiöön ja omiin uskomuksiinsa perehtymistä, tiedostamista ja sulkeistamista. Poeettinen fenomenologia ei edellytä sulkeistamista, koska ajatus syntyy vasta mielikuvan jälkeen. (Nevala & Pietiläinen 2018: 209–210.)

5. TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Narratiivisen tutkimuksen katsotaan soveltuvan erinomaisesti tutkimusmenetelmäksi tutkijan nähdessä tutkittavat kokemukset muodoltaan ennemminkin ajassa muuntuviksi kertomuksiksi kuin yksittäisiksi tunteiksi tai ajatuksiksi. Narratiivisen tutkimuksen taustalla on

---

⁹ *Koherenssi* tarkoittaa lukijan pyrkimystä luoda teoksesta jollakin tavoin yhdenmukainen ja ymmärrettävä kokonaiskäsitys. Tähän käsitykseen liittyy nimenomaan lukijan itsensä teoksesta luoma ymmärrys ja tulkinta. (Alanko-Kahiluoto ym. 2018: 78–79.)

oletus kokemusten kietoutumisesta kielellisyytensä vuoksi yksilön tajunnan sisältöjä laajemmin yhteisöön. (Tökkäri 2018: 70.) Lieblichin ym. (1998) mukaan narratiiviseen analyysiin kuuluvat jako yhtäältä holistiseen ja kategoriseen ja toisaalta sisällön ja muodon analyysiin (Hanski 2019: 42–44).

Edellä esitelty Ricœurin *kolmivaiheinen mimesis* tutkimusprosessina sekä Hanskin (2019) käyttämä kategoris-sisällöllinen analyysi ja juonellistaminen tekivät minuun vaikutuksen, sillä niiden kautta haetaan tarinoiden sisällöistä laajempia teemoja ja säännönmukaisuuksia, mikä mielestäni sopii erinomaisesti myös resilienssin kokemusten valaisemiseen oman aineistoni kertomuksista. Näin ollen työni lähtökohta on sisältölähtöinen analyysi, jossa nimenomaan pyrin teemoittelemaan Hanskin tavoin uratarinoista nousevia resilienssin teemoja. Tutkimuskohteessani on kyse nimenomaan yksittäisiä tunteita ja ajatuksia laajemmasta kokonaisuudesta; uratarinoista, niiden kautta avautuvista kehityskaarista.

Kielentutkijataustaisena minua kiinnosti se, millä tavoin tutkittavat henkilöt kielellistävät omia uratarinoitaan, ammatillista identiteettiään ja niiden rakentumista koulutuksen, työelämän ja muiden elämäkokemusten kautta. Erityinen kiinnostukseni kohdistuu varsinaiseen tutkimuskysymykseeni, millä tavoin työntekijän resilienssi ilmentyy näissä tarinoissa.

5.1 Tutkimusaineisto, aineistonkeruu ja eettiset periaatteet

Aineistonkeruun olen toteuttanut haastatteluina helmi- ja maaliskuussa 2024. Aineistoni koostuu kolmen asiantuntijatyötä koulutusalaalla tekevän uratarinasta, joissa heille on annettu mahdollisimman vapaat kädet tarinansa kertomiseen. Yksi haastatteluista on toteutettu siten, että haastateltava on halunnut täydentää kertomustaan sen pohjalta syntyneiden ajatusten kautta myöhemmin. Olen pitänyt sitä tärkeänä, että kertomusta saa ja voi jatkaa, koska kaikki ajatukset eivät välttämättä tule mieleen yhdessä nimenomaisessa hetkessä.

Kaikki haastateltavani työskentelevät oman alansa asiantuntijoina omissa organisaatioissaan, ja heillä kaikilla on joko alempi tai ylempi korkeakoulututkinto. Haastateltavillani oli haastatteluntekohetkellä jo runsaasti kokemusta työelämästä. Ensimmäinen haastateltavani, jota kutsun ”Minnaksi”, työskentelee toisen asteen ammatillisessa oppilaitoksessa ammatillisena opettajana ja tiimiesihenkilönä. Toinen haastateltavistani, jota kutsun ”Kaisaksi”, toimii julkisen sektorin koulutusorganisaatiossa varhaiskasvatuksen opettajana. Kolmas haastateltavani, jota kutsun ”Mikoksi”, työskentelee ammattikorkeakoulussa

tekniikan alan opetustehtävissä lehtorina. Toisin sanoen olen saanut aineistoni kautta näkökulmaa koulutusalan asiantuntijoiden koulutukseen, työskentelyyn ja ajatuksiin omasta työstään.

	IKÄ	KOULUTUS	TYÖTEHTÄVÄ
”Minna”	49	Ylempi korkeakoulututkinto	Ammatillinen opettaja, tiimiesihenkilö
”Kaisa”	40	Alempi korkeakoulututkinto	Varhaiskasvatuksen opettaja
”Mikko”	39	Ylempi korkeakoulututkinto	Ammattikorkeakoulun opettaja

Taulukko 1. Haastateltavieni taustatiedot.

Haastateltavani ovat valikoituneet ammatillisesta verkostostani siten, että olen halunnut haastatella tutkittaviani lähinnä heidän kiinnostavilta vaikuttaneiden uratarinoidensa vuoksi. Olen siis haastateltavieni kohdalla kokenut saavani tutustua heidän urapolkuihinsa aiempaa tarkemmin. Tutkimukseni aineistonkeruu on osoittanut, että kollegana toimiminen tai haastateltavan taustaa ansioluettelon kautta tarkastellen voi parhaimmillaankin saada vain yleiskatsauksen hänen uratarinaansa ja kokemuksiinsa sen varrella. Toisin sanoen kiinnostukseni tutkittavieni uratarinoihin ja tutustumiseen entistä paremmin on ollut minulle yksi motivaattori haastateltavien valinnassa. Samalla olen onnistunut saamaan tutkittavieni taustoista ja osaamisesta lisätietoa.

Oma roolini haastatteluissa on ollut lähinnä antaa tarinoille kanava tulla kerrotuiksi. Kuten edellä sanotusta muistamme, Bakhtinin mukaan tarinat tarvitsevat ihmisiä tulla kerrotuiksi, ja ihmiset tarvitsevat tarinoita voidakseen esittää kokemuksia. Tämän pohjalta on ollut suorastaan kunniatehtävä saada olla mukana antamassa uratarinoille tila tulla kerrotuiksi – ja vieläpä analysoida näitä tarinoita. Haastatteluissa olen pyrkinyt ensisijaisesti pysyttelemään sivussa ja antamaan haastateltavilleni tilaa kertoa oma tarinansa. Samalla olen kuitenkin jossain määrin ohjannut keskustelua esittämällä tarkentavia lisäkysymyksiä. Onhan samalla muistettava, että tarinankertojan näkökulmasta uratarina on hänelle itselleen tuttu, jolloin jotkin tarinoiden yksityiskohdat voisivat jäädä pimentoon. Kuten edellä pohdin epämääräisyys- eli aukkokohtien problematiikkaa, tarinoiden tulkitseminen jää lukijan tai kuulijan – tässä tapauksessa uratarinan analysoijan – tehtäväksi.

Kertomusten ydin on vapaasti kerrottu uratarina, jossa tutkittava on saanut kuvailla vapaasti koulutuksen ja työuran kehittymistä. Myös muita työuraan tiiviimmin tai löyhemmin liittyviä elämäntapahtumia on saanut kuvailla vapaasti. En ole rajannut tarinoita sen osalta, että uratarina on saanut olla vapaasti kerrottu, tai kertoja on saanut halutessaan valmistella työlleen rakennetta etukäteen. Haastattelut olen toteuttanut Microsoft Teamsin avulla, jonka toteuttamien translitteraatioiden oikeellisuuden olen tarkistanut kunkin haastateltavan kohdalla tarkasti. Taustani on kielentutkimuksellisessa litteraatiossa, mutta kielen- tutkimuksellisen tarkalle litteraatiolle en ole katsonut olevan tarvetta.

Tutkimukseni noudattelee Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (TENK) vuonna 2023 julkaisemaa hyvän tieteellisen käytänteen ohjeistusta ja siinä mainittuja tieteellisen tutkimuksen eurooppalaisia perusperiaatteita. Lisäksi taustalla vaikuttavat omat ammattieettiset periaatteeni, Suomen lainsäädäntö ja yleensä tieteellisen tiedon ihanteet. Nämä perusperiaatteet ovat luotettavuus, rehellisyys, arvostus ja vastuunkanto. Hyvät tieteelliset menettelytavat koskevat kahdeksaa kohtaa: 1) toimintaympäristöä, 2) koulutusta, ohjausta ja mentorointia, 3) tieteellisen työn tekemistä, 4) eettisyyttä ja ennakointia, 5) tutkimusaineistojen käsittelyä ja hallintaa, 6) yhteistyötä, 7) tekijyyttä, julkaisemista ja viestintää sekä 8) asiantuntija- ja arviointitehtäviä. (TENK 2023: 11.) Olen saanut tutkimustyön periaatteisiin liittyvän koulutuksen oikeastaan jo 25 vuoden ajan, joina olen akateemisia opintojani tehnyt.

Työtäni varten olen saanut ohjausta akateemisista käytänteistä alun perin opiskellessani suomen kieltä Helsingin yliopistossa vuosina 2004–2015. Lapin yliopiston Yhteiskuntatieteellisessä tiedekunnassa olen vuosina 2021–22 ja 2024 osallistunut seminaarityöskentelyyn, jossa olen saanut ohjausta tutkimustyöhöni. Työni edetessä olen lähettänyt työni useita kertoja ohjaajalleni ja seminaarin osallistujille arvioitavaksi ja kommentoitavaksi. Olen tehnyt tarkkaa työtä lähdeviittausten ja lähdeluettelon osalta, ja työni on kokonaisuudessaan itse kirjoittamani. En ole työssäni käyttänyt tietoteknisiä apuvälineitä tietokoneen, tekstinkäsittelyohjelman ja erilaisten johtamisen psykologian alaan kuuluvien ja verkosta löytyvien tieteellisten artikkeleiden hankinnan lisäksi. Työssäni olen hyödyntänyt erityisesti Seinäjoen ammattikorkeakoulun tiedekirjastoa, jonka henkilökunnalta olen saanut korvaamatonta apua aineistoiden hankinnassa.

Tutkimukseni aineistonkeruun olen suorittanut alkuvuoden 2024 aikana, jolloin olen haastatellut työtäni varten kolmea koulutusalan asiantuntijaa. Aineistoiden hankinnassa, analysoinnissa ja säilytyksessä olen noudattanut eettisiä ohjeita, ja työssäni pyrin parhaan osaamiseni mukaisesti perustelemaan tutkimustulokseni. Haastattelun yhteydessä olen kertonut uratarinoiden kertojille eli haastateltavilleni, mihin tarkoitukseen olen aineistoa

käyttämässä, ja olen saanut heiltä kirjalliset tutkimusluvut. Työssäni en julkaise aineistoa kokonaisuudessaan, vaan teen aineistostani tulosten perustelussa tarvittavia nostoja. Uratarinoiden juonellistetut versiot olen parhaan kykyni mukaan anonymisoinut niin, ettei tutkittaviani voi kertomusten yksityiskohdista tunnistaa. Käyttämäni Ricœurin kolmivaiheiseen mimeettiseen prosessiin lisäksi kuuluu, että haastateltavat saavat tehdä korjauksia aineiston perusteella toteutettuun juonellistettuun tarinaan. Näin olen myös toiminut.

Narratiivisen tutkimuksen eettinen ongelma voi olla, että tarinan kertoja tulee huomaamattaan paljastaneeksi jotakin arkaluonteista omasta elämästään (Hänninen 2018: 204, kts. Hanski 2019: 47). Olen käsitellyt aineistoani siten, ettei haastateltavieni henkilöllisyyttä ole mahdollista työstäni erottaa, ja esimerkiksi juonellistettujen tarinoiden kohdalla tunnistettavia tietoja on häivytetty. Työni valmistumisen jälkeen tulen tuhoamaan aineistot, eli käytän niitä yksinomaan tässä tutkimuksessa. Lisäksi tutkimukseni kaikissa vaiheissa, ja myös tutkimustyön jälkeen, olen noudattanut ja noudatan tarkasti vaitiolovelvollisuuttani.

5.2 Analyysi

Aineistoni koostuu kolmesta uratarinasta, joista jokainen kesti kaiken kaikkiaan hieman yli tunnin. Haastattelut toteutin alkuvuoden 2024 aikana. Kokonaisuudessaan aineistoni raakamateriaalin laajuus on 75 sivua Teamsin haastattelun pohjalta litteroimaa tekstiä. Tällaiseen tekstiä ei voinut hyödyntää tutkimuksessa muutoin kuin pohjana tarkemmalle litteroinnille niiltä osin, kuin käytin materiaalia analyysissäni. Näin ollen kävin materiaalin läpi korjaten mahdollisia litteraatioissa olleet virheet. Tutkimukseni esimerkkikohdissa käyttämiltäni osin tein vielä tarkemman litteraation, johon merkitsin taukoja ja muita kielelliseen suunnitteluun kuuluvia merkintöjä. Tarkemmalle kielentutkimuksen tasoiselle litteraatiolle en katsonut työssäni olevan tarvetta. Tutkimusaineistoni analyysiosiossa nostamissani haastattelukatkelmassa olen pitänyt huolen, ettei tutkimukseni lukija kykene tunnistamaan tutkittavia henkilöitä. Alkuperäiset juonellistetut tarinat olen vielä käsitellyt tähän julkaistavaan tutkimukseen siten, ettei tutkittaviani ole mahdollista tunnistaa. Aineistolitteraatiotani en työssäni tai sen yhteydessä sellaisenaan julkaise, sillä uratarinat sisältävät tutkittavieni henkilökohtaisia tietoja, enkä halua heidän tulevan tunnistetuiksi aineistoni tai tutkimukseni perusteella.

Ricœurin kolmivaiheisen luovan jäljittelyn mimesis -prosessiin kuuluu siis kolme vaihetta, joista ensimmäisessä tutustuin aineistoon aluksi suurpiirteisesti jo haastatteluvaiheessa ja tarkemmalla tasolla litteroidessani. Ennen toista vaihetta myös kirjoitin

alkuperäisten haastatteluaineistoiden pohjalta tiivistelmän niistä asioista, joita haastateltavat uratarinoissaan kuvasivat. Kirjoittamieni tiivistelmien kautta juonellisten tarinoiden konfiguraatio-vaiheessa. Nämä tiivistelmät lähetin haastateltavilleni nähtäväksi, ja he saivat esittää niihin kommentteja. Kommenttien ja tekstien tulkintavirheiden korjaamisen jälkeen olen vielä käynyt juonellistetut tarinat läpi siten, että olen varmistanut, ettei haastateltaviani voi tunnistaa heidän kertomustensa perusteella. Nämä anonymisoidut tarinat ovat mukana tässä työssäni. Koska prefiguraatio-osio tapahtuu paljolti jo aineistonkeruuvaiheessa, etenen tämän osion alaluvuissa suoraan konfiguraatioon eli juonellistettuihin uratarinoiden ja refiguraatioon eli teemoihin.

5.2.1 ”Minna” – kouluttautumista ja urakehityksen odottamista

Minna työskentelee ammatillisena opettajana ja tiimiesihenkilönä ammatillisessa oppilaitoksessa. Opettajuus on ollut hänellä haaveena jo lukio-opinnoista lähtien, mutta lukion jälkeen hän ei pettymyksekseen päässyt opiskelemaan luokanopettajaksi. Niinpä hän päätti unohtaa opetusalan ja suuntautui opinnoissaan kaupalliselle alalle erityisaloinaan rahoitus ja kirjantallisuus. Haaveena oli jonkin aikaa opintojen jatkaminen kaupakorkeakoulussa, mutta siinä elämänvaiheessa tradenomin tutkinto sai riittää.

Valmistuttuaan Minna meni rahoitusosalalle töihin ja eteni siellä lainojenkäsittelijästä ja luottopuolen asiakaspalvelutehtävistä sisäisten koulutusten kautta sijoituspuolelle sijoitus- ja luottoluokitusanalyysien pariin, edelleen talouslukujen analysointiin ja lopulta rahoituspäälliköksi. Välillä hän oli kotona lasten synnyttyä, ja yhteensä hän vietti silloisessa työpaikassaan 12 vuotta. Vähitellen mieleen kuitenkin hiipi, että elämässä pitäisi voida kokeilla muutakin, ja eräänä kesänä lasten vielä ollessa pieniä hän teki päätöksen muuttaa uran suuntaa. Päätökseen vaikutti myös raskaaksi käynyt päivittäinen työmatka. Niinpä hän siirtyikin vuoden ajaksi aivan eri alan yritykseen omien sanojensa mukaan kirstunvartijaksi eli treasury analystiksi, jonka tehtävänä oli hoitaa päivittäistä rahaliikennettä.

Pian oli kuitenkin aika jo seuraavalle siirrolle, kun Minna siirtyi jatkamaan yrittäjänä äitinsä perustamaa yritystä. Tässä toimessa hän toimi seitsemän vuotta, joiden aikana hän kouluttautui jo ennestään vahvan taloushallinnon osaamisensa lisäksi suorittamalla muun muassa arvostetun taloushallinnon tutkinnon sekä yliopistossa taloushallinnon verotutkinnon. Hän ihaili koulutuksen vetänyttä oikeustieteen professoria, ja mieleen hiipi vähitellen nuoruuden haave opettajuudesta. Samalla taustalla oli ajatus, että hän halusi jakaa

omaa osaamistaan muidenkin käyttöön. Niinpä hän haki ja pääsi ammatilliseen opettajakoulutukseen, jonka myötä hiljalleen avautui ura opettajana.

Aluksi Minna työskenteli resurssiopettajana, mutta jo pian hänet vakinaistettiin ammatillisessa oppilaitoksessa päätoimiseksi tuntiopettajaksi. Aluksi hän pyöritti opetustoimensa ohella yritystä, mutta urakka osoittautui nopeasti liian suureksi. Niinpä hän päätyi myymään liiketoiminnan ja asiakkuudet pois. Samalla koulutus jatkui, sillä Minna päätti lisätä osaamistaan opiskelemalla ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon suuntautuen strategiseen ajatteluun ja johtamiseen. Koulutus sisälsi muun muassa esihenkilönä toimimista, organisaatioiden johtamista ja palkitsemista. Koulutusohjelman hän suoritti nopeasti pois korona-aikana toteuttaen lopputyönään oppilaitokselle mallin työelämäyhteistyöhön. Samalla hän myös vaihtoi työpaikkaa siirtyen töihin toiseen ammatilliseen oppilaitokseen.

Uudessa työpaikassaan Minna aloitti opettajana ja siirtyi oikeastaan saman tien esihenkilötehtävään tiimiesihenkilöksi. Samalla hän suoritti rehtorinpätevyyteen oikeuttavan Opetushallinnon tutkinnon, jonka hänen uuden työnantajansa kaikki esihenkilöt voivat halutessaan suorittaa. Koulutus oli Minnan mukaan yleissivistävä ja hyödyllinen koulutusalan esihenkilönä toimimista silmällä pitäen, sillä tiimin esihenkilönä toimimista hän kuvaa haasteelliseksi. Alimman portaan lähiesihenkilönä toimiminen on raskasta, vaativaa ja vastuunalaista työtä, jossa varsinaista päätösvaltaa ei ole. Minnalla on muun muassa tulos- ja koulutussuunnitteluvastuu tavallisen opettajuuden lisänä. Hänen tulee kuitenkin tuntea laajasti koulutuskentän toimintaa rahoituksen muodostumisesta lainsäädäntöön, järjestyssääntöihin, kurinpitotoimiin ja aina rekrytointiin saakka.

Tehtyään aiemmin yrittäjänä ankarasti töitä ja kuormittuttuaan liikaa Minna on viime vuosina keskittynyt työhönsä koulutuksen parissa ja panostanut työn ja vapaa-ajan tasapainoon sekä omaan hyvinvointiinsa. Työnteon ohella hän kehittää yhä osaamistaan jatkuvasti ja on haastatteluntekohetkelläkin opintovapaalla opiskelemassa työhön ja mahdollisesti tuleviin lisäopintoihin liittyvää perusopintokokonaisuutta avoimessa yliopistossa. Hän on pohtinut, mikä häntä oikeasti kiinnostaa, ja millaista osaamista toisen asteen ammatillisissa oppilaitoksissa tarvitaan. Häntä kiinnostaa erityispedagogiikan opintojen jatkaminen aineopintoihin ja laaja-alaisen erityisopettajan pätevyyden hankkiminen. Hänellä on vahva usko, että haaveet toteutuvat, kun niitä kohden menee, tekee lujasti töitä ja uskoo itseensä.

Minna ei koe vielä urallaan kyenneensä täysin hyödyntämään monipuolista koulutustaan ja osaamistaan muun muassa organisaation johtamisesta. Lähiesihenkilönä hän ei koe pystyvänsä vaikuttamaan asioihin kuten toivoisi. Tulevaisuudessa hän tunnistaa myös tarpeen panostaa osaamisen johtamiseen. Hän kuitenkin kokee työskentelevänsä

organisaatissa, jossa tunnustetaan työntekijöiden halu kehittää osaamistaan – ja siihen myös kannustetaan. Vaikka osaamista kertyy myös työssä, kokee Minna omaehtoisen opiskelun omalla ajallaan motivoivana. Sopiva tasapaino tulee kuitenkin muistaa, että opiskelun mielekkyys säilyy eikä tule tehneeksi oppimisesta itselleen pakkoa.

Laajemmassa mittakaavassa Minna myöntää toisinaan pohtineensa, onko valinnut polkunsa oikein. Koulutuksen palo syttyi hänellä vasta myöhemmin lukion jälkeen, ja joskus mietityttää, millainen ura olisi ollut, jos kunnianhimo oppimiseen olisi löytynyt jo aiemmin. Hän myöntää, ettei oma polku ole ollut se helpoin, ja se on vaatinut vaivannäköä. Toisaalta hän kokee arvostavansa kulkemaansa matkaa ja tekevänsä juuri tällä hetkellä sellaisia asioita, jotka hänestä itsestä tuntuvat mielekkäiltä. Lisäosaamista on hyvä kehittää vahvan oman ammatillisen osaamisen päälle. Pidemmällä tähtäimellä hän kertoo haaveissaan olevan koulutusalan hallinnollinen puoli vaikkapa koulutussuunnittelun parissa. Tähän hän on saanut tuntumaa oltuaan jo erilaisissa tutkinno uudistamista koskevissa työryhmissä. Myöhemmin hän sanoo haaveilevansa mahdollisesta osapäiväisestä työstä, jotta elämässä olisi muutakin sisältöä työnteon lisäksi.

5.2.2 ”Kaisa” – itsensä toteuttamista omalla alallaan

Kaisalle lapset ja näiden kasvatusta on sydämen asia, ja jo pienestä lähtien hän on kokenut arvostavan ja sensitiivisen ihmisten kohtaamisen itselleen ominaiseksi. Näin ihmistyö ja erityisesti työskentely lasten parissa varhaiskasvatusalalla oli hänelle luonnollinen ammatinvalintaan liittyvä haave. Kasvatuspsykologia ja positiivinen pedagogiikka ovat hänen kiinnostuksen kohteita, ja hän on aluksi lähihoitajaksi ja myöhemmin sosionomiksi opiskellessaan suuntautunut nimenomaan varhaiskasvatuksen pariin. Hän kokee ottaneensa koulutuksistaan kaiken irti, ja tämä yhdistettynä hänen vahvaan kokemukseensa työelämästä sekä kiinnostus oman osaamisensa kehittämiseen työssä antavat hänelle omien sanojensa mukaan erinomaiset eväät vastuullisessa työssä menestymiseen.

Kaisan työelämää ovat rytmittäneet opinnot, työelämä ja kaksi vanhempainvaivaa. Myös varhaiskasvatuksen painotusten muuttuminen on Kaisan mukaan ollut hänen työurallaan keskeistä. Samalla hän on edennyt lastenhoitajasta sosionomikoulutuksen kautta varhaiskasvatuksen opettajaksi ja kouluttautunut työssään positiivisen pedagogiikan suuntaan. Siinä, missä hänen työuransa alkuvaiheissa kasvatusta oli hyvin aikuisjohtoista, positiivinen pedagogiikka on tuonut työhön yhä enemmän yksilöllisyyttä ja lapsilähtöisyyttä. Tämä sisältää muun muassa myönteisyyttä, lasten yksilöllisten taitojen ja valmiuksien

huomiointia sekä erilaisten sosiaalisten taitojen, vuorovaikutustaitojen ja tunnetaitojen opettamista.

Kaisa muistelee jo työuransa alkutaipaleella toteuttaneensa positiivisen pedagogiikan käytänteitä, ja positiivisen pedagogiikan tultua oikeastaan viimeisen kymmenen vuoden aikana yhä vahvemmin osaksi työtä, hän kokee olevansa kuin kotonaan nykyisessä kasvatusympäristössä. Samalla Kaisa huomauttaa, ettei positiivinen pedagogiikka suinkaan ole kaiken hyväksymistä ja lapsille periksi antamista, vaan rajojen asettamista. Olennaista Kaisan mukaan on sen muistuttaminen vanhemmille, että aikuisen tulee asettaa lapselle rajoja ja opettaa lapsi sietämään myös pettymyksen tunteita.

Ehdottomasti yhdeksi työn myönteisistä puolista Kaisa lukee vahvan ja ammattitaitoisen työyhteisön sekä sen johtamisen. Hän kokee näkevänsä lasten taitojen karttuessa oman työnsä tulokset selvästi. Lisäksi työyhteisön tuki sekä kokemus itsestä osana osavaa ammattilaisten työyhteisöä vahvistaa käsitystä siitä, että hän on löytänyt oman alansa. Työyhteisön johtamisen vahvuuksia ovat Kaisan mukaan muun muassa esihenkilöiden vahva pedagoginen tausta sekä luottamus henkilökunnan osaamiseen. Eri ammattiryhmiin ja työntekijöihin suhtaudutaan tasa-arvoisesti ja opettajien työn ominaispiirteet ymmärtäen.

Työn arvostamiseen organisaatiossa Kaisa lukee muun muassa suunnitteluajasta kiinni pitämisen, vaikka päällä olisi sijaistarpeitakin. Suunnittelu luo työlle struktuuria, ja sen ohella tarvitaan aikaa työn kehittämiseksi varhaiskasvatussuunnitelmien pohjalta. Lisäksi työyhteisössä on vahvat yhteisölliset ja yhteiset tavoitteet, joiden saavuttamista seurataan muun muassa säännöllisten peda-palaverien avulla. Tämän lisäksi työyhteisön vahvuudeksi Kaisa näkee sen, että oma yksikkö toimii edelläkävijänä työn kehittämisessä – tämä antaa omalle työlle nostetta, saa kokemaan työn imua ja lisää jaksamista. Myös osaamisen jatkuvaa kehittämistä arvostetaan.

Vahvistusta omalle osaamiselleen Kaisa kokee saavansa yhtä lailla esihenkilöltään, työyhteisönsä kollegoilta kuin myös lapsilta ja lasten vanhemmilta. Lapsilta palaute on suoraa, ja vanhemmat puolestaan kysyvät toisinaan opettajalta ammattilaisen neuvoa. Samalla nämä myös kiittävät rehellisistä mielipiteistä. Joskus kuitenkin Kaisan mukaan vanhemmat kieltäytyvät hyväksymästä lapsen käyttäytymisen todellisia syitä. Kaisa painottaa, että kasvatustyössä vanhemman tehtävä on olla vanhempi – ei kaveri. Vanhemman tehtävä on opettaa lapselle myös pettymysten sietämistä ja ikävien tunteiden käsittelyä. Työn hän näkee sinnikkyuden ja erilaisten tietojen ja taitojen opettamisena pienin askelin kohti suurempien kokonaisuuksien hallintaa.

Oman työnsä merkitystä Kaisan ei tarvitse kauan pohtia. Siinä hän kokee rakentavansa tulevaisuutta ja kasvattavansa lapsia kohti osallisuutta ja yhteisöllisyyttä, mitä arvokkaampaa työtä ei oikeastaan Kaisan sanoin voi ollakaan. Oppimisen hän näkee oikeastaan kaiken perustana ihmisen olemassaololle, ja osaamisen perustan rakentaminen alkaa aivan pienestä pitäen. Tärkeä arvo työssä on Kaisan mukaan se, että oppimalla pääsee osalliseksi erilaisiin yhteisöihin tasa-arvoisesti taustasta riippumatta. Tämän hän toivoo kulkevan lasten mukana ja kantavan läpi heidän elämänsä. Kaisa toivookin, että tämä nähdään yhteiskunnassa tärkeäksi myös tulevaisuudessa.

Varhaiskasvatuksen opettajuus on viime vuosina myös muuttunut, eivätkä valmistuvat sosionomit enää voi hakea varhaiskasvatuksen opettajan työtehtäviin. Heidän nimikkeensä on varhaiskasvatuksen sosionomi. Kaisa itse voi olla omasta työpaikastaan varma, mutta itseään kehittääkseen hänellä on tulevaisuudessa ajatuksissa myös mahdollisia jatko-opintoja. Kasvatus- ja opetusala sekä lapset ovat ja pysyvät keskeisellä sijalla Kaisan elämässä ja työuralla myös tulevaisuudessa. Työvuosien myötä hän kokee oppineensa yhä paremmin rajaamaan omaa työtään ja vapaa-aikaansa, minkä hän kertoo parantaneen myös omaa työssäjaksamistaan. Toki aika ajoin hän lukee myös vapaa-ajallaan ammattikirjallisuutta, mutta muutoin työpaikan ovien sulkemisen jälkeen hän voi jättää työt sinne odottamaan seuraavaa työvuoroaan. Jaksamisestaan ja palautumisestaan hän pitää muutoin huolta perheensä parissa aikaa viettämällä ja liikuntaa säännöllisesti harrastamalla.

5.2.3 ”Mikko” – vaikeuksien kautta voittoon

Mikon tarina pysäyttää ja saa pohtimaan, millainen merkitys lapsen ja nuoren kasvu- ja kehitysympäristöllä on elämänmittaiselle matkalle. Ja miten merkityksellisiä erilaiset kohtaamiset, turvallisuus, kannustavuus, usko ja luottamus kasvatuksessa ovatkaan. Samalla hänen tarinansa saa miettimään, miten matkan varrella kohdatut pienet tai suuremmat onnistumiset, epäonnistumiset, onnenkantamoiset, kokemukset ja tulkinnat voivat määrittää tulevaa matkaa pitkälle tulevaisuuteen. Ja miten pienistä asioista on kiinni, löytyykö ihmiseltä kykyä ja sinnikkyyttä kulkea vaikeuksien läpi voittajana.

Alun perin Mikko on maatalon poika pienen paikkakunnan sivukylältä – kolmen veljeksensä katraasta nuorimmainen. Lama-ajan lapsena hän näki ja koki, miten perhe joutui luopumaan kotitilastaan ja muuttamaan kotipaikkakunnan keskusta. Koulu ja kaveripiiri muuttuivat kertaheitolla. Vilkkaana rasavillinä Mikko oli luokkansa äänekkäin ja koki

olevansa opettajien keskuudessa silmätikku ja vääränlainen. Kannustusta tai tukea ei juuri tullut – vähättelyä senkin edestä.

Yläasteen alkaessa Mikko oli vielä ahkera koululainen, jonka silmissä siinsivät haaveet lukio-opinnoista. Hänellä oli halu oppia ja kouluttautua pitkälle, mutta vähitellen arvosanat laskivat – suorastaan romahtivat – kunnes kahdeksannen luokan jälkeen hän sai ehdot. Uhkana oli luokalle jääminen, mikä olisi tiennyt uutta luokkaa ja jälleen uusia kave-reita – mahdollisesti myös entistä huonompaa seuraa. Tätä Mikko ei halunnut, joten vakavan paikan edessä hän päätti lukea kesän kokeeseen. Hän oli tuossa vaiheessa muuttanut lähes kokonaan pois kotoa ystävänsä perheeseen, joka oli tasapainoinen ja kannustava.

Perheen vanhemmat kasvattivat ja ohjasivat Mikkoa lempeydellä, jämäkkyydellä ja omalla esimerkillään, ja niinpä Mikko suoritti ehdot kiitettävällä arvosanalla ahkerasti lukemalla ja töitä tekemällä. Hän huomasi, että opettajien vähättelystä huolimatta hänkin osaa, kun vain tekee onnistumisten eteen töitä. Tämä havainto oli yksi merkittävä käännekohta Mikon myöhemmällä koulu-uralla. Samalla Mikko muistuttaa, että hyvä kasvatustarkoittaa, että vaikka lapsi tekisi mitä, hän voi mennä kotiin ja kokea olevansa hyvä juuri omana itsenään.

Onnistuneesta kesäisestä koesuorituksestaan huolimatta yläasteen päättötodistuksessa komeili keskiarvo 6,2, eli asiaa lukioon ei Mikon todistuksella ollut. Hän ei myöskään päässyt opiskelemaan ammattikoulussa alaa, jota olisi halunnut. Mikko kertoo aina nauttineensa fyysisestä työstä, eikä hänen haluamansa ala olisi jännittänyt. Hänen todistuksellaan kuitenkin ovet aukenivat ammattikoulussa hänen omissa silmissään vähiten arvostetulle alalle, mikä veti nuoremiehen mieltä matalaksi. Luokka oli kuitenkin hyvinkin eläväinen, joten hulivilinä Mikko sopi hyvin porukkaan. Lisäksi luokan opettaja oli kuin isähahmo, joka kannusti ja uskoi nuoriin opiskelijoihinsa.

Ensimmäisen opiskeluvuoden jälkeen Mikko kuuli, että hänen haluamallaan opiskelualalla olisi hänen haluamansa paikka auki, mutta jälleen aikuinen tuotti hänelle pettymyksen. Oppilaanohjaajan sanoin Mikon ei kannattaisi tuhlata aikaansa opiskeluun yhtään kauemmin kuin olisi välttämätöntä. Mikon mukaan oppilaanohjaaja ei nähnyt hänessä yhtään mitään. Pettymyksestä huolimatta tämä syytti Mikossa halun näyttää ja palon menestyä, jota hän kertoo tuntevansa edelleen. Muistin syövereistä hän kaivoi muiston kahdeksannen luokan ehdoista: työtä tekemällä saa haluamansa kiitettävän lopputuloksen.

Opiskelu jatkui, ja opettaja ehdotti osallistumista ammattikoulujen väliseen Taitaja-kilpailuun. Tämän Mikko koki luottamisena, sillä opettaja selvästi näki hänessä menestyspotentiaalia. Mikko päätti ottaa haasteen vastaan ja pääsi kilpailussa aina finaaliin

saakka. Vaikka finaali ei mennyt aivan parhaalla mahdollisella tavalla, hänelle jäi kilpailusta ja matkasta ainoastaan hyviä muistoja. Opettaja oli koulutuksessa tukipilari, joka uskoi häneen ja kannusti. Niinpä Mikko valmistui ja lähti armeijaan. Samaan aikaan ystävä, jonka perheessä Mikko oli asunut yläasteella, kysyi häntä mukaansa ammattikorkeakouluun. Vaikka Mikon mieleen hiipi ajatus, ettei hänestä olisi korkeakouluopintoihin, ystävä ylipuhui hänet mukaan. Mikko pohtiikin, ettei hän olisi ehkä hakeutunut opiskelemaan insinööriksi, jos oppilaanohjaaja olisi siirtänyt hänet opiskelemaan haluamaansa alaa ammattikoulussa. Niinpä opiskelu korkeakoulussa houkutteli.

Ammattikorkeakoulun hakuvaiheessa Mikolla kävi pieni onnenkantamoinen, sillä hän pääsi sisälle juuri alimmalla mahdollisella pistemäärällä. Hän huomasi käsillä olevan käänteentekevä hetki, ja mieleen muistui kokemus ehtojen suorittamisesta. Armeija oli myös koulunut pojasta miehen, joten pohtiessaan, lähteäkö tavoittelemaan korkeakoulututkintoa vai jättääkö tavoittelematta, vaaka kallistui koulutuksen puolelle. Vaikka epäilyksistä kyvystä selviytyä opinnoista kalvoikin, Mikko päätti tarttua haasteeseen, ja kohta hän löysikin itsensä geometrian ja algebran tunnilta kauhusta valkoisena. Hän ajatteli, ettei selviä ikinä, mutta hän piti mielessään yläasteen ehtojen suorittamisen ja onnistumisen ahkerasti työtä tekemällä.

Niinpä Mikko oli läsnä jokaisella oppitunnilla, teki tehtäviä ja luki. Vaikka välillä tuntui, ettei hän ymmärtänyt puoliakaan lukemastaan tai voinut olla varma, jäikö mitään päähän, Mikko jatkoi sinnikkäästi eteenpäin. Kurssikokeen palautuksen hetkellä nähdessään ensimmäisenä omasta paperistaan ympyröitynä kakkosen, joka asteikolla 0–3 merkitsi hyvää, hän ei ollut uskoa silmiään. Mutta uskottava se oli, sillä oma nimi luki paperissa. Yhä tänäkin päivänä Mikko kertoo opiskelijoidensa kokeita korjatessaan ympyröivänsä arvosanan, jotta opiskelija näkee sen ensimmäisenä kokeen saadessaan. Onnistuminen kokeessa oli Mikon mukaan viimeinen silaus polulle, joka oli lähtenyt liikkeelle kahdeksannen luokan ehtojen suorittamisesta. *”Vieläkin ihokarvat nousevat pystyyn muistellessa sitä tunnetta, kun se paperi kertoi, että sä pärjät. Pääset tästä koulusta ja sä opit nää asiat, mutta se vaatii työtä”*, kertoo Mikko.

Ammattikorkeakoulusta valmistuttuaan Mikolla oli haluamalleen alalle teoreettinen osaaminen, jonka lisäksi hän oli kartuttanut käytännön osaamistaan kesäisin käytännön töissä. Viimeisenä kesänä hän työskenteli suunnittelutoimistossa. Lisäksi hän oli työskennellyt opintojensa ohella nuorten parissa toisesta opintovuodestaan lähtien. Hän aloitti kotipaikkakunnallaan työt suunnittelijana, ja työnantaja havaitsi hänessä potentiaalia. Vähitellen Mikko eteni suunnittelupäälliköksi, löysi vaimon ja perusti perheen. Lisäksi hän

suunnitteli ja rakensi kaksi omakotitaloa hartiapankilla. Rakennusalalla työskentelevän serkkunsa opastuksella hän opetteli rakentamista. Töiden hiljennyttyä ja ensimmäisen lapsen synnyttyä he myivät talon, ja päätös muutosta lähemmäs suurempia kaupunkeja kypsyi.

Aikoinaan viimeisen opintokesän alkaessa ammattikoulunaikainen opettaja oli soittanut ja pyytänyt Mikkoa itselleen opintovapaan sijaiseksi. Mikko kertoo, ettei puhelun aikana aluksi ollut uskoa korviaan, mutta muistaessaan omat kokemuksensa ammatillisesta oppilaitoksesta, hän oli tuuminut, että hänellä voisi olla annettavaa nuorille opiskelijoille. Samalla hän sai vahvistusta ajatukselleen, että opettaja todella näki hänessä jotakin, kun muisti hänet vielä kolme vuotta opintojen päättymisen jälkeen. Tällöin syntyi ajatus opettajuudesta mahdollisena tulevaisuuden työnä.

Nyt Mikko hakeutui uudelleen ammatilliseen oppilaitokseen – tällä kertaa vakituisesti oman alansa ammatilliseksi opettajaksi. Vahvuuksinaan hänellä oli teoreettinen oppimäärä, käytännön osaaminen sekä kokemusta nuorten parissa työskentelystä. Halu auttaa ja kannustaa nuoria omalla esimerkillään ja persoonallaan oli tekijä, joka katsottiin Mikon vahvuudeksi työhaastattelussa. Samoihin aikoihin hän perusti sivutoimisen yrityksen ammatillisen osaamisensa ylläpitämiseksi. Mikko kertoo tekevänsä pedagogista työtä persoonallaan ja väittää, että näin tekee jokainen pedagogi. Hän kertoo tehneensä työtä omalla tavallaan ja opiskelijoiden tykänneen. Ja niin tykkäsi hän itsekin. Työn ohella hän suoritti pedagogiset opinnot, joihin hän pääsi heittämillä sisälle aloitettuaan työt opettajana.

Kolmannen talon rakentamisen aikoihin perheeseen syntyi kolmas lapsi. Työyhteisönsä tuen puutteeseen tyytymätön Mikko koki yhä paloa opintoihin, joten hän haki ja pääsi suorittamaan ylempää korkeakoulututkintoa. Sattumalta silmiin osui myös ilmoitus avoinna olevasta ammattikorkeakoulun opettajan työstä, jota Mikko päätti hakea. Nyt hänellä oli käytännön kokemusta, teoreettista osaamista, itseluottamusta ja pedagoginen pätevyys. Silti edelleen mielessä kolkutteli ajatus, ettei häntä kuitenkaan valita. Hän päätti kuitenkin heittäytyä, meni omana itsenään haastatteluun – ja tuli valituksi tehtävään. Hänen vahvuuksikseen haussa laskettiin teoreettinen osaaminen, käytännön pedagoginen kokemus ja yritysosaaminen. Niinpä hän aloitti työt ammattikorkeakoulussa lehtorina ja kuin pisteeksi i:n päälle viimeisteli kesken olleen tutkintonsa.

Mikko kokee yhä poltetta kehittää itseään vaikkapa jatko-opinnoissa tulevaisuudessa, mutta perhe on ykkössijalla elämässä. Mahdollisia jatko-opintoja hän pohtii joskus sitten, kun sille on sopivampi aika. Myös yritystoiminnan Mikko kertoo ajaneensa säästöliekille voidakseen antaa perheelleen aikaa. Nykyistä työyhteisöään Mikko kehuu vuolaasti. Erityisesti työyhteisöltä saamaansa tukea hän arvostaa kovasti. Hän kertoo myös itse

reflektoivansa omaa toimintaansa jatkuvasti voidakseen olla kunkin nuoren arvostavasti kohtaava opettaja, joka mahdollisesti voi omalla toiminnallaan ja esimerkillään kääntää nuoren motivaation suunnan.

Siinä missä Mikon matkalle on osunut onnea ja lämmintä tukea, on hän koulu- ja työuransa aikana kohdannut kosolti myös vähättelyä ja lyttäämistä. Hän selvästi tunnistaa herkästi ihmisten ajatuksia ja tunteita sekä kaipaa tukea ja kannustusta. Yhä vieläkin hän näyttää herkästi havainnoivan, millä tavoin häneen suhtaudutaan, ja hänen oma sisäinen puheensa helposti myös tuo esille epäilystä omia kykyjään kohtaan. Mutta kuten Mikon tarina kertoo, hän on onnistunut kaikessa siinä, mihin ei itsekään aluksi uskonut.

5.3 Resilienssiä kuvaavat teemat

Refiguraatio-vaiheessa tutkija toteuttaa synteessin eli tiivistää juonellistetut kertomukset teemoiksi. Seuraavaksi tarkastelen teemoja pohtien, millä tavoin niistä voidaan tunnistaa resilienssin kokemuksia. Yleisilme kaikkien tutkittavieni kertomuksissa on lähtökohtaisesti positiivinen, ja kertomukset kuvastavat erilaisista lähtökohdista ponnistavien tutkittavieni erilaisia selviytymiskeinoja ja etenemistä kohti päämääriään. Toisaalta haastateltavieni tarinat, kuten elämä yleensäkin, eivät yksinomaan ole pelkkää juhlaa ja vääjäämätöntä etenemistä kohti onnistumisia ja päämääriä. Tarinoihin sisältyy paljon työntekoa, toiveikkuutta tulevaisuuden suhteen sekä myös sinnikkyyttä mennä eteenpäin uskoen tulevaan. Juonellistettujen tarinoiden pohjalta olen päätenyt seuraaviin teemoihin.

TEEMA	SANALLINEN KUVAUS
Onnistuminen	Pääsy opiskelemaan opettajaksi, haaveesta totta, sinnikkyys
Luottamus ja arvostus	Usko osaamiseen, koettu luottamus, autonomisuus, hyvä työyhteisö, kokemus arvostetuksi tulemisesta ammattilaisena ja työyhteisön jäsenenä, itsensä hyväksyminen ja arvostus
Merkityksellisyys	Itsensä toteuttaminen, kasvattaminen, lasten ja nuorten tärkeyden kokemus
Sinnikkyys	Periksiantamattomuus, jatkuva osaamisen kehittäminen, halu näyttää
Odotus ja toivo	Työuran rytmittäminen opinnoilla, oman osaamisen lisääminen, halu näyttää, jonkin tulevan mahdollisuuden odottaminen

Hyvän jakaminen	Osaamisen jakaminen muille (opettajuus), resilienssin rakentaminen (kasvatus)
-----------------	---

Taulukko 2. Aineistosta nousevat teemat.

5.3.1 Onnistuminen, luottamus ja arvostus

Opettajuus on selvästikin kaikille haastateltavilleni ylpeydenaihe, jonka he kokevat onnistumiseksi työurallaan. Heidän uratarinoissaan kasvatus- ja koulutusalan ammattilaisuuden havaitseminen omassa työssä lisää ammattiylpeyttä, joka kietoutuu arvostuksen ja luottamuksen teemoihin. Tästä syystä kuvaan näitä teemoja yhdessä. Oikeastaan kaikista kertomuksista näkyy, etteivät onnistumiset suinkaan ole tulleet ilmaiseksi, vaan ovat vaatineet kultaakin haastateltavaltani paljon työtä ja paneutumista niin itse työhön kuin myös omaan opettajuuteensa ja myös itsetuntemukseen. Opettajana toimiminen on kaikessa vastuullisuudessaan vaikea laji, jossa opettajan tulee laittaa oma persoonansa peliin ja kyetä arvioimaan ja reflektoimaan omaa opetustyötään. Myös opetustyössä onnistuminen, palaute ja uralla eteneminen koetaan onnistumisiksi.

Kiinnostava leksikaalinen havainto on kaikkien haastateltavieni puheessa ilmenevä opettajaksi *pääseminen*. Kussakin haastattelussani opettajuus nousee esiin erittäin arvostettuna ammattina, kuten haastateltavani Minna asiaa kuvaa:

*(– –) vitsit (.) tää ois kyllä tosi siistiä (.) ku (.) pystyis itekin jakaan sitä omaa tietoaan niinku jolleki etee(n)päin (– –) mä aattelin et (.) no tässä on mun (.) niinku paikka kokeilla sitä ammatillista (.) opettaja- niinku sitä koulutusta ja mä sitte **onnistu**in **pääseen** sinne (– –)*

Mikko puolestaan kuvaa omaa matkaansa opettajaksi aika lailla samanlaisilla sanoilla.

*(– –) tota mä olin viis kertaa hakenu ammatilliseen opettajakoulutukseen jo ennen ku (.) mä **pääsin opettajaksi** ja (.) mua ei valittu sinne sen takia koska mulla ei ollu mitää työkokemusta opettajuudesta (.) no mä kun mä pääsin X:lle¹⁰ niin mähän **pääsin heti sisälle** ku mulla oli sitä työkokemusta (– –)*

Onnistumiset uralla ja pääseminen niin opettajakoulutukseen kuin myös haaveiden työtehtäviin koetaan kaikissa haastatteluissani onnistumisiksi. Opettajan työ selvästi koetaan

¹⁰ Litteraatioissa on anonymisoinnin vuoksi muutettu muun muassa työnantajien nimet.

arvostetuksi, ja opettajiin suhtaudutaan myös yhteiskunnassa pedagogisina ammattilaisina. Tämä näkyy esimerkiksi Kaisan kertomuksessa, kun hän kertoo lasten vanhempien tulevan kysymään ammattilaisen näkemystä kasvatuksellisissa kysymyksissä.

(--) *moni vanhempi kokee ja on niinku mullekin sanonut että että että kerro*
(.) kerro mulle sä oot ammattilainen et kerro et onko tää normaalia ja (.) ja
niinku haluaa ja hakea sitä niinku varmistusta (--)

Myös siinä arvostus näkyy, millä tavoin työpaikkoja johdetaan. Kaisa kehuu työnantajaansa, ja hänen mukaansa työnantaja osoittaa arvostusta ammattilaisten työlle. Tämä tukee myös työntekijöiden ammattiylpeyttä, kun työssä on yhteiset tavoitteet, ja työkavereiden voi luottaa olevan oman alansa ammattilaisia.

(--) *hyvä työtilanne (.) meidän talo on täynnä niinku-(hh.) koulutettuja am-*
mattilaisia (.) kun (.) sitte taas vertaa vaikka Helsinkiin jossa niinku kaikki
kynnelle kykenevätkin otetaan sijaiseksi (.) että (--)

Luottamuksen sanotaan ruokkivan luottamusta. Mikon kertomuksessa työyhteisön opettajalle osoittama luottamus saa kehuja seuraavalla tavalla.

(--) *työyhteisö on aivan loistava (.) ihan parahin työyhteisö- kukaan ei ky-*
seenalaista- kukaan ei aiheuta mun sisällä mitään sellasta fiilistä ettei lu-
tettais että mä oon siinä kohtaa (--) *aivan niinku parhain tähän työhön mitä*
voi olla (--)

Itsensä hyväksymisen ja arvostamisen näkökulma, jota Reesin yksilöllisen työvoimare-silienssin mallissa voisi kuvata hyväksyvä mindfulnessin käsite, kuvastuu Kaisan kertomuksesta. Hän kokee olevansa työssään juuri oikea henkilö, osaavansa työnsä ja saavansa tehdä juuri sitä työtä, jota oli halunnutkin tehdä.

(--) *kyl se on (.) niinku se nimenomaan se (.) varhaiskasvatussektori (.) jotenki*
se mun juttu ja (.) ja mä niinku koen olevani niinku (.) siinä hyvä (--)

Erityisesti Kaisan kertomuksessa tällainen hyväksyvä ja itseään ja muita kohtaan osoittama lempeys nousee selkeästi esille.

Luottamus, autonomisuus, työn yhteiskunnallinen arvostus sekä eettinen perusta ovat perinteisesti suomalaiseen opettajuuteen liitettyjä tekijöitä, joiden vuoksi

opettajien sitoutuminen työhönsä on usein hyvin vahvaa. Haastateltavani kuvaavat nimenomaan näitä tekijöitä, joissa luottamus työn hyvään hoitamiseen on tukevalla pohjalla niiden heidän omissa sisäisissä tarinoissaan, työnantajan puolelta kuin opiskelijoiden, lasten tai näiden vanhempienkin puolelta. Ammattilaisen sanaa uskotaan, ja siihen luotetaan.

5.3.2 Merkityksellisyys

Kuten edellä havaitsimme, Eriksonin ja Havighurstin mukaan kehittyminen aikuiseksi tarkoittaa huomion siirtämistä itsestä objektina ulkopuoliseen maailmaan ja huolenpitoon toisista – toisin sanoen altruismiin (Perttula 2012: 144–145). Haastateltavieni kertomuksista on nähtävissä heidän kaikkien halu auttaa lapsia tai nuoria opiskelijoitaan ja jakaa omaa osaamistaan eteenpäin. Työn merkityksellisyyttä koetaan, kun itsensä toteuttaminen kytkeytyy kasvatukseen ja lasten ja nuorten tärkeyteen heidän ajatuksissaan ja tarinoissaan. Mikko kuvaa tätä merkityksellisyyttä tähän tapaan:

(– –) se oli juuri se oma kohtalo mitä mä olin kokenu läpi opiskeluhistorian ni (.) tai peruskoulun ja ammattikoulun (.) ni se oli varmasti näin et- se (.) se oli kiva kuulla et se huokuu musta et mä haluan nuorille mahdollistaa niitä ja auttaa niitä ja tsempata ja kannustaa elämäs (.) eteenpäin omalla esimerkillä ja tota (– –)

Oman työn merkityksellisyyden kokemus on läsnä, kun esimerkiksi varhaiskasvatuksessa pienten lasten parissa työskentelevä Kaisa kuvaa kertomuksessaan sitä, millä tavoin hän auttaa pieniä lapsia resilienssin rakentamista pienille lapsille. Tätä hän kuvaa kertomuksessaan seuraavasti.

(– –) niin vanhempana kun kasvat(-) ammattikasvattajille aina sun pitää opettaa niitä pettymyksiä (.) ja sitä että miten mitäkin tunnetta voi käsitellä (.) että (.) ja sitä et se ei ole oookoo et sä meet lyömään sun kaveria sillon kun sua harmittaa vaan että (.) että sillon siihen pitää löytää joku muu keino (– –)

Erityisesti juuri Kaisan kertomus siitä, millä tavoin hän varhaiskasvatuksessa auttaa lapsia erilaisten perustaitojen oppimisessa, sai minut ymmärtämään vielä syvemmillä tasolla kasvatustyön arvokkuutta muun muassa juuri resilienssin eli erilaisten valmiuksien opettamisen näkökulmasta. Jos ihminen on saanut jo pienestä pitäen kokea pettymyksiä, rajoja ja turvallisuutta, ja hän on oppinut niiden kautta perustaitoja elämänsä varrelle, hän luultavasti kykenee käsittelemään pettymyksiä myös myöhemmissä elämänvaiheissaan. Tunteiden

tunnistaminen, hyväksyminen, ilmaiseminen ja käsitteleminen ovat perustaitoja ja samalla keskeisiä tekijöitä resilienssin näkökulmasta.

Mikko puolestaan tuo esille sen, että hän pyrkii kohtaamaan jokaisen nuoren yksilöllisesti ja auttamaan näitä eteenpäin elämässään. Toisaalta työssään Mikko kertoo tuntevansa myös huolta opiskelijoidensa kohtaamisesta ja jatkuvasti reflektovansa omaa toimintaansa voidakseen välttää samanlaista lyttäämistä, jota hän on aikoinaan kohdannut. Tätä vastuuta hän kuvaa opettajan työn kuormittavana piirteenä.

(--) niinku **pedagogises työs** huomataan et se on jatkuvaa reflektointia *(--)* miten ku mä haluan olla se paras ope *(.)* mä **haluan olla sen jokaisen nuoren kohtaava** *(.)* jokaisen nuoren *(.)* öö *(.)* ehkä **huonon motivaation kääntävä opettaja** *(--)* jokaiselle opiskelijalle jonka mä kohtaan mä haluan olla se mun ammattikoulun aikanen *(.)* opettaja *(.)* mä en kaikkien kans onnistu mutta mä pyrin kaikella lailla *(.)* ja mä stressaan tosi paljo siitä et jos mä jollekki opiskelijalle aiheutan sitä mitä se opinto-ohjaaja on meikäl- *(.)* meikäläiselle aikanaan aiheuttanu *(.)* ni se kuormittaa mua tosi paljo välillä et ku tulee haastava opiskelija ni *(--)*

5.3.3 Sinnikkyys

Sinnikkyys ja periksiantamattomuus ovat keskeisiä piirteitä resilienssin käsitteessä. Vaikeuksien hetkellä mitataan, millä tavoin yksilö niihin suhtautuu ja pääsee elämässään eteenpäin. Haastateltavieni uratarinoista käy selkeästi esille, että ne ovat pohjimmiltaan sanoitettuja kuvauksia sinnikkyudesta ja periksiantamattomuudesta. Niissä näyttäytyvät ensinnäkin kertojien haaveet, joita kohden he ovat ponnistelleet. Osittain näitä haaveita on jopa siirretty vuosiksi taka-alalle, kuten Minnan kertomus opettajuudesta kuvastaa.

(--) lukion jälkeen ni *(.)* mulla oli haaveena tulla luokanopettajaksi ja mä hain siis luokanopettajakouluun ja jäin jollekin neljännelle varasijalle ja *(.)* sit mä **aattelin et antaa olla** *(.)* en hae enää ikinä ja *(.)* tota niin niin *(.)* rupesin sitte lukemaan ihan kaupallista alaa *(--)*

Myöhemmin Minna kuitenkin muisti nuoruuden haaveensa opettajuudesta, jota kohti hän sitten määrätietoisesti lähti etenemään. Mikon uratarinasta ilmenee myös samanlaista opiskelemaan hakemiseen liittyvää periksiantamattomuutta, sillä hän kertoo hakeneensa ammatilliseen opettajakoulutukseen jo viisi kertaa ennen valitukseksi tulemistaan.

*(--) tota **mä olin viis kertaa hakenu ammatilliseen opettajakoulutukseen** jo ennen ku (.) **mä pääsin opettajaksi** ja (.) **mua ei valittu sinne sen takia** koska mulla ei ollu mitää työkokemusta opettajuudesta (.) **no mä kun mä pääsin X:lle niin mähän pääsin heti sisälle** ku mulla oli sitä työkokemusta (--)*

Samalla ainakin Minnan ja Mikon tarinoista kuultaa halu näyttää niin muille kuin itselleenkin. Etenkin Mikko on kohdannut matkallaan vähättelyä, mikä olisi voinut lannistaa nuorenmiehen yritykset edetä kohti unelmiaan. Siitä huolimatta hän on vähitellen havainnut elämän kantavan

Erityisesti Mikon, mutta tavallaan myös Minnan, uratarinasta on nähtävissä myös näyttämisen halua. Mikkoa on hänen kouluvuosiensa aikana vähätelty, mikä on vaikuttanut myös hänen omaan sisäiseen tarinaansa, joka selvästi epäilee hänen omia mahdollisuuksiaan. Toisin sanoen näyttämisen halu kohdistuu ulkopuolisten vähättelijöiden lisäksi omaan mielensisäiseen tarinaan. Näyttäminen itselleen ja omien käsitysten haastaminen voisi olla yksi resilienssin osa. Omien mahdollisuuksien epäileminen voi juontua jostakin pienestäkin ulkoisesta palautteesta, joka on saanut yksilön epäilemään omia kykyjään. Näin voisi esimerkiksi olla Minnan tapauksessa, kun hän ei nuoruudessaan päässyt opiskelemaan luokanopettajaksi ja pohti, ettei hae enää ikinä. Myöhemmin hän kuitenkin kouluttautui opettajaksi ja on sittemmin jatkanut itsensä kehittämistä monipuolisesti opiskellen. Hän kuitenkin edelleen pohtii, millainen ura olisi ollut, jos hän olisi innostunut opiskelemaan aiemmin. Sisäiseen tarinaan ehkä on kirjoittunut ajatus siitä, että olisi pitänyt nuorena enemmän vielä tehdä töitä, mitä Minna kuvaa seuraavalla tavalla.

*(--) välillähän niinku varmaan meitä kaikkia ni (.) tulee sellanen niiku fiilis et- (.) et- (.) et- onkoha sitä valinnu niinku oman (.) oman polkunsu oikein ja (.) miettii et missähän sitä niinku ois ku (--) ja **mulla ei ehkä sitä kunnianhimoa sillo- (.) niinku lukiossa ollu** (--)*

Kaisan uratarinalle luonteenomaista on ollut määrätietoinen eteneminen kohti omia uravoitteita ja päämääriä. Määrätietoisesta etenemisestä huolimatta uran kehittyminen vaatii aina pitkäjänteisyyttä ja sinnikästä uskoa etenemiseen ja työntekoon. Minnan ja Mikon uratarinat ovat sisältäneet enemmän mutkia, mutta yhtä kaikki kaikkiin nyt tarkastelussa olleisiin uratarinoiniin sisältyy sinnikäs ja pitkäjänteinen eteneminen. Minna kuvaa uransa etenemiseen liittyvää sinnikkyyttä seuraavasti.

*(--) ne (.) ne semmoset tietyt niinku (.) **haaveet ja toiveet toteutuu jos niitä kohtaan vaan niinku menee (.) menee lujasti niitä (.) niitä (.) kohti** ja tota (--)*

–) elikkä **uskoin itteeni ja toisaalta sit niiku (.) tiesin sen et (.) et tietyt asiat tekemällä ni- pääsee eteenpäin (–)**

Mikko kuvaa tätä omaa sisäistä tarinaansa useissa kohdissa, joissa sisäiseen tarinaan sekoituu yläasteella ja ammattikorkeakoulussa koettu vähättely. Tätä omaa epäilystään hän kuvaa seuraavasti.

(–) mutta sitte se tietyllä lailla se realiteetin et (.) **eihän musta ikinä tuohon ole että taas kerran tuli se (.) halu näyttää oli vahva (.) mä katon sitä ilmotusta juuri sen takia et vitsi et (.) muuten mähän meen tonne ja mä teen (.) mulla on kokemusta ja luotto oli itseä kohtaan mut sitte kumminkin tuli taas se (.) varjopuoli sieltä se dissaamispuoli et- (.) ihan muhun et- (.) usko et- nii et- (.) se usko itteesä (.) kumminkin oli vähän ohkanen (–)**

Erityisesti juuri Mikon tarinassa ilmenee näyttämisen halu epäilijöille ja ehdottomasti myös omalle sisäiselle tarinalleen eli itselleen. Sinnikkyyttä ja päättäväisyyttä on selvästi vaadittu, että hän on lähtenyt työurallaan etenemään, mutta hänen omien sanojensa mukaan sisäinen palo ja halu näyttää on ollut valtava. Ehkä Mikolla veljessarjansa nuorimpana on ollut sellaista sinnikkyyttä, josta on voinut ammentaa sinnikkyyttä yrittää huolimatta toistuvista ikävistä kokemuksista.

5.3.4 Odotus ja toivo

Lindrothin & Sinevaara-Niskasen (2018: 242–243, 245) sanoin resilienssiä ja sinnikkyyttä edellytetään nimenomaan niiltä, jotka odottavat toiveikkaina tulevaa. Ajatus siitä, että sinnikkyys ja kova työnteko palkitaan jossain vaiheessa työuraa on selvästi ominaista haastateltavilleni. Erityisesti haastateltavillani Mikolla ja Minnalla taustalla piilee ehkä halua näyttää joko itselle tai epäilijöille. Kaisa ehkä enemmänkin on löytänyt juuri sen paikan ja tavan tehdä työtä lasten parissa, joka on hänelle ominainen. Heillä on joko meneillään opintoja tai tulevaisuudessa suunnitelmissa vielä jatko-opiskelua. Kaisa puolestaan on selvästikin kouluttautunut tavoitteenaan varhaiskasvatuksen opettajuus. Vaikka hänelläkin on ainakin alustavasti haaveita opiskelusta, hän on selvästikin hyvin tasapainossa työelämän ja omien odotustensa kanssa.

Haastateltavistani erityisesti Minna painottaa uratarinassaan työuran rytmittämistä opinnoilla. Tämä kuvastaa sitä, että Minnan kokemus lähiesihenkilöydestä on, että se

on hyvin vaativaa. Opinnot samalla edistävät urakehitystä, ja samalla niiden kautta Minna kertoo hakevansa myös taukoa työelämän vaatimusten keskellä.

(--) se **alimman portaan lähiesimiestyö on tosi raskasta ja** (.) myös hyvin- (.) hyvin **vaativaa** ja (--) ehkä tää opintovapaa on yks (.) siis yks syy (.) syy miks (.) tai oon- oon opintovapaalla ehkä just sen takia et- välillä tarvii sitä breikkiä et- (.) kyl se on aika (.) aika tota haastavaakin et- et- tota (.) mullon iso tiimi kaheksantoista opettajaa ja (.) ja tota mähän oon siis edelleenki opettajan (.) niinku (.) niinku vakanssi elikkä siis täähän ov- vaa (.) niinku tämmönen tehtäväkohtanen lisä sitte (.) sit niinku siinä (.) siinä duunis et (--)

Odottamisen ajatus näkyy myös siinä, että Minna yhä jatkaa opiskeluaan, vaikkei hänellä varsinaista vaatimusta koulutuksen jatkamiseen olekaan. Myös muut haastateltavani pitävät jatkuvaa opiskelua tärkeänä, mutta erityisesti Minnan kohdalla osaamisen lisääminen nimenomaan formaalin koulutuksen parissa opiskelemalla on leimallista. Mikko ja Kaisa ovat opiskelleet saavuttaakseen vaaditut pätevyudet voidakseen saada vakituisen työpaikan. Toki myös he kertovat, että haluaisivat jatkossa jatkaa kouluttautumista, mutta tämä ehkä liittyy heidän omiin ammatillisiin kiinnostuksenkohteisiinsa. Kaisa kertoo käyneensä paljonkin positiivisen pedagogiikan koulutuksia, joista on ollut hyötyä hänen varhaiskasvatuksen opettajan työssään.

Lindrothin & Sinevaara-Niskasen (2018) ajatus odotuksesta, marginalisatiosta ja jumiutumista odotukseen saivat minut pohtimaan, liittyykö jatkuva opiskelu jollakin tavoin onnistumisen kokemusten hakemiseen, jos työelämä ei kykene tarjoamaan onnistumisen tunteita muutoin. Minnan kertomuksesta käy ilmi, että hän odottaa ja toivoo saavansa vastuullisempia työtehtäviä organisaatiossaan, mutta ainakaan toistaiseksi odotus ei ole konkretisoitunut. Kuitenkin kouluttautumiseen kirjoittuu sisälle toiveikkuus jostakin sellaisesta työtehtävästä, jossa pääsee toteuttamaan itseään ja hyödyntämään täysimääräisesti omaa osaamistaan.

Lindrothin ja Sinevaara-Niskasen (2018) pohdinta odotuksen ja resilienssin välisestä yhteydestä koskee alkuperäiskansojen marginalisointia ja näiden jumiuttamista odotukseen paremmasta tulevaisuudesta, mutta nähdäkseni työelämän marginalisoituja voivat olla esimerkiksi ikääntyneet, osatyökykyiset, maahanmuuttajat tai miksei mahdollisesti liiallisesti tai liian vähän koulutetutkin. Työelämän marginalisointi voisi viitata esimerkiksi tilanteeseen, jossa työnhakija ei saa lainkaan työtilaisuutta tai vaihtoehtoisesti ei syystä tai toisesta saa omaa osaamistaan tai toivettaan vastaavaa mahdollisuutta. Olennainen piirre

marginalisoitumiselle on ”jumiutuminen” odotukseen ja toiveikkuuteen jostain nykyhetkeä paremmasta.

Haastateltavieni tilanteessa ei mielestäni voida puhua tällaisesta marginalisoinnista, vaikka haastateltavistani Minna kertookin toivovansa saavansa vastuullisempia työtehtäviä tiimiesihenkilöiden sijaan tulevaisuudessa. Hän kokee koulumaailman itselleen mieleiseksi, mutta jotakin odotusta kuitenkin tulevaan liittyy nimenomaan yhä laajenevan koulutuksen näkökulmasta. Tätä hän kuvaa seuraavasti.

(--) miksikä (--) semmoinen lamppu syttyy vast- niinku (.) vähä myöhemmin et- mitä sitä haluais oikeesti tehdä et- (.) et- tota et- (.) eihän tää nyt ole niinku ihan ilmaseksi tullut eikä (.) niinku helppo hh. helppo tie ollu (.) mut toisaalta sit- (.) sit- niinku nyt mä teen (.) juuriki sitä mitä mä haluun tehdä ja (.) ja (--) nyt mullon ollu mahollisuus (.) tavallaan mieltii sitä et- miten mä tätä omaa osaamista lähen (.) niinku kehittää johonki (.) viel- toiseen näkökulmaan (--)

Ehkä Minnan näkökulmasta asiaa tarkastellen hän laajentaa vaihtoehtojensa mahdollisuuksia koulutuslallalla hankkimalla yhä uusia pätevyyskiä. Toivottavasti urapolku myös tulevaisuudessa tuo eteen kiinnostavia ja enemmän Minnan itse kokemaa substanssiosaamista vastaavia työtehtäviä.

5.3.5 Hyvän jakaminen

Aineistossani hyvän jakaminen on keskeisellä sijalla kaikkien opettajina ja kasvattajina toimivien haastateltavieni uratarinoissa. Työn he kokevat merkitykselliseksi juuri siitä syystä, että voivat välittää eteenpäin omaa osaamistaan. Toisaalta taas kasvatustyöhön kuuluu yleisesti huolenpito, välittäminen ja siitä huolehtiminen, että lapsilla tai nuorilla on valmiuksia jatkaa eteenpäin kohti omia unelmiaan ja tavoitteitaan elämässä.

Sen lisäksi, että haastateltavani löytävät omasta työstään merkitystä ja mahdollisuuksia toteuttaa omaa haavettaan opettajuudesta, haastateltavistani erityisesti Kaisa kuvaa hyvän jakamista työssään taitojen opettamisen näkökulmasta. Hän kertoo ohjaavansa lapsia kasvattajana positiivisen pedagogiikan avulla kehittämään omia valmiuksiaan ja taitojaan kohdata erilaisia elämäntilanteita.

(--) niitten lapsien tulevaisuutta ajatellen (.) et (.) ku niitä ei- (.) ikäviä tunteita yritetään välttää (.) et ei tuottaisi sille lapsille niitä (.) niitä pettymyksen tunteita vaan niinku (.) viedään sitä asiaa niinku tosi pitkälle sillä et- mitä se

lapsi haluaa ja (.) se on nimenomaan sitä (.) lapsen kasvua ja kehitystä jopa (.) haittaava asia siinä määrin että (.) et pitäis- olla ne turvalliset rajat (.) jonka sisällä se lapsi saa (.) kokea ne (.) kaikki ikävät tunteet (.) ne kuuluu niinku siihen lapsen kasvuun ja kehitykseen ja _hh. ja niiden pitää saada käydä ne läpi (—)

Hän kritisoi käsitystä positiivisesta pedagogiikasta, jossa ajatellaan, ettei lapsi saisi kokea mitään kielteisiä tunteita. Päinvastoin Kaisa korostaa ammattilaisena sitä, että lapsen tulee kyetä kohtaamaan myös kielteisiä tunteita turvallisessa ympäristössä. Kasvattajana aikuisen tulisikin ymmärtää rajojen asettamisen keskeinen merkitys lapsen kehitykselle. Tämä lisää lapsen valmiuksia kohdata erilaisia haastaviakin tilanteita elämänsä myöhemmissä vaiheissa.

(—) mitä sellasessa tilanteessa kannattaa tehdä (.) et- (.) ja niinku tsempata niitä vanhempia et- se ei haitaa mitää et- (.) et- se sun lapsi kiukuttelee ku se tulee hakeen et- sä voit olla se (.) se turvallinen aikuinen silloin joka (.) sanoo vaikka ei silloin ku pitää sanoa ei (—)

Kaisa erittelee näihin opeteltaviin taitoihin kaveritaitoja, sosiaalisia taitoja ja tunnetaitoja, jotka ovat eräänlaisia perustaitoja myöhemmän oppimisen ja kehityksen taustalla. Tunnetaidot, tunteiden sääteleminen, tunneäly ja empatiakyky liittyvät teoreettisesti toisiinsa. Omien tunteiden arviointi ja ilmaiseminen ovat samalla keskeisiä kielellisiä ja sanattomia tapoja tuoda esille omia tunteitaan. Nämä taidot luovat pohjan sosiaalisesti sopivalle käyttäytymiselle, ja tunteiden säätely puolestaan avaa tien tilanteisesti sopiviin ja voimakkaampiin mielentiloihin. (Mayer & Salovey 1990, kts. Joki-Erkkilä & Jussilainen 2019: 9–10.) Mielestäni nimenomaan tämä havainto, että kasvattajan toiminnassa – niin opettajana kuin vanhempanakin – olennaista on erilaisten ihmiselle ominaisten taitojen opettaminen ja sen kautta psykologisen pääoman ja resilienssin vahvistaminen.

5.4 Johtopäätökset ja yhteenveto

Työni avaa tarinoiden kautta näkökulmia resilienssiin haastateltavieni sisäisten kertomusten ja niistä nousevien kuuden lähtökohtaisesti positiivisen teeman kautta. Teemat sisältävät siis onnistumisten kaltaisia myönteisiä näkökulmia, mutta samalla rinnalla kulkee ajatus elämään kuuluvista vastoinkäymisistä ja kyvystä vastata niiden asettamiin haasteisiin. Kullakin ihmisellä on omanlaisensa sisäinen kokemusmaailma, jonka pohjalta erilaisia elämäntilanteita tulkitaan yksilöllisesti. Tutkimistani uratarinoista välittyy menneen, nykyisyyden ja

tulevan muodostama ajallinen ulottuvuus, jossa nykyhetken tulkintaan ja tulevan odotukseen sisältyy menneestä kumpuava kunkin kokijan sisäinen tarina. Tämän sisäisen tarinan pohjalta tulkitsemme yksilöllisesti kohtaamiimme situaatioita ja suhtaudumme niihin kukin oman kokemusmaailmamme pohjalta.

Resilienssin tutkimuksen näkökulmasta työni valottaa yksilöllisyyttä ja yksilöllisiä valmiuksia erilaisten elämäntilanteiden kohtaamisessa ja tulkitsemisessa. Resilienssiin käsitteenä kuuluu ponnahtus takaisin vastoinkäymisistä, uhkista, riskeistä, konflikteista tai epäonnistumisista. Tutkimukseni keskeinen havainto on, että luomme valmiuksia elämäntilanteiden kohtaamiseen koko elämänkaaren ajan. Olennaista on tarkastella yksilön toimintavalmiuksia suhteessa kulloisiinkin elämäntilanteisiin ja ennen kaikkea niihin tulkintoihin, joita ihminen oman sisäisen tarinansa kautta näistä elämäntilanteista tekee.

Pohdin, mikä ylipäätään on vastoinkäyminen tai epäonnistuminen suhteessa esimerkiksi onnistumiseen – ja millainen on yksilön tulkinta tapahtuneesta. Näen, että erilaisissa elämäntilanteissa onnistuminen ja epäonnistuminen saavuttavat hyvin monia tasoja, ja viime kädessä ne voivat sijaita hyvin lähellä toisiaan. Näin yksilöllinen suhtautuminen ja lopulta tulkinta onnistumisesta tai epäonnistumisesta riippuu hyvinkin paljon yksilöllisestä tilanteen hahmottamisesta. Erilaisten situaatioiden tarkastelussa akseli onnistuminen – epäonnistuminen on aivan liian karkea antaakseen riittävää tulkinallista pohjaa kokonaisuudelle. Myös kulunut aika voi auttaa ymmärtämään jonkin tilanteen tarkempia tulkinallisia merkityksiä. Tutkimuksessani itsensä hyväksymisen näkökulma näyttäytyy, kun haastateltavani kuvaavat saavansa työssään luottamusta ja arvostusta. Toisaalta luottamus, arvostus ja itsensä hyväksyntä näyttäytyvät myös heidän omissa sisäisissä tarinoissaan.

Aineistossani ilmenevää yksilötason resilienssiä voidaan tarkastella edellä mainitulla tavalla persoonallisuuden piirteenä, prosessina tai seurauksena (Mancini & Bonanno 2010, kts. Klemola 2022: 9–10). Nämä kaikki elementit näkyvät aineistossani haastateltavieni kertomuksissa. Persoonallisuuspiirteenä resilienssi näyttäytyy tutkimuksessani siinä, että ihminen on vain yksinkertaisesti niin sitkeä, ettei anna periksi, vaikka asiat eivät menisi hänen toivomallaan tavalla. Se näyttäytyy tutkimuksessani kehittyvänä prosessina lapsesta lähtien ja jatkuen koko ihmisen elinkaaren ajan, mihin kuuluu erilaisten valmiuksien kehittäminen ja kehittyminen. Lisäksi resilienssi on myös seuraus esimerkiksi vähättelystä, kun yksilö kokee tarvetta näyttää omalle epäilevälle sisäiselle tarinalleen tai itsensä ulkopuolisille vähättelijöille.

Resilienssi laajenee sujuvasti yksilötasoa laajemmaksi sosiaaliseksi tai ekologisysteemiseksi ilmiöksi linkittäen ympäristön ja yksilön toisiinsa (Masten & Barnes 2018:

100; Vähämaa 2022: 15–17). Bronfenbrenner (1979) on kuvannut yksilön kehitykseen vaikuttavien prosessien ja instituutioiden sosiokulttuurisia tasoja, jotka vaikuttavat yksilön kehitykseen ja sisäisten tarinoiden muotoutumiseen vuorovaikutuksessa yksilön ja ympäristön välillä (Fogel 2014: 5–6; Ojala 2021: 29–30). Resilienssi siis rakentuu kaiken aikaa elämänsä eri vaiheissa kaikissa niissä tilanteissa, joita ihminen elämänsä aikana kohtaa. Se, millaisia kokemuksia ja tulkintoja erilaisissa tilanteissa teemme, vaikuttaa omaan sisäiseen tarinaamme. Sisäinen tarina taas vaikuttaa uudelleen niihin tulkintoihin, joita ympäristöistämme ja erilaisista elämäntilanteistamme teemme. Tämä näkökulma on selvästi havaittavissa haastateltavieni uratarinoista.

Kasvatuksen näkökulmasta resilienssin kehittymiseen kuuluvat kasvattajan asettamat rajat ja koetut pettymyksen tunteet. Aineistossani tämä näkyy muun muassa kasvattajien kertomuksissa siitä, miten tärkeää lapsille on luoda erilaisia valmiuksia tunteiden ymmärtämiseen, kuvaamiseen ja käsittelemiseen. Asetettujen rajojen sisällä lapsi voi turvallisesti kokea ja käsitellä erilaisia tilanteita ja tunteita. Itsensä ja erilaisten tilanteiden suhteiden tulkitseminen, hyväksyminen ja käsitteleminen näyttäytyvät aineistossani monenlaisina valmiuksina ja toimintatapoina, kuten periksiantamattomuutena, uskona itseän tai itsen ja oman elämäntilanteen hyväksymisenä. Aineistoni kokonaisuutena kuvaa sitä, miten ihminen jäsentää ja merkityksellistää oman elämäntarinansa sisäisen puheensa ja sen avulla tekemiensä tulkintojen kautta.

Tutkimukseni näkökulmasta pidän psykologista pääomaa ja siihen kuuluvaa resilienssiä elämäntaitoina. Psykologinen pääoma koostuu minäpystyvyydestä, optimismista onnistumisten suhteen, sinnikkyyydestä jatkaa tavoitteita kohti tai tarvittaessa muuttaa suuntaa – sekä ongelmien kohdalla joustavuudesta ja kyvystä ponnahtaa takaisin tai jopa edetä aiempaa pidemmälle (Luthans ym. 2007, kts. Bardoel ym. 2012: 281). Rauhalan ajattelussa situationaalisuuteen sisältyvät dynaaminen tilanteellisuus, sijoittuminen olosuhteisiin, aikaan, paikkaan, kulttuuriin, kieleen, historiaan, yhteisöön, yhteiskuntaan ja ihmissuhteisiin. Resilienssi näyttäytyy tutkimuksessani ihmisen mukana elämänmittaista matkaa kulkevien ominaisuuksien joukkona, jota on elämänmatkan aikana mahdollista harjaannuttaa erilaisten elämäntilanteiden kautta. Nämä näkökulmat tuovat resilienssin ja tilanteen eli elämäntilanteen käsitteisiin historiallisen sekä yksilön sisäisen tarinan ja erilaisten ympäristöjen välisen vuorovaikutuksellisen ja tulkinnallisen näkökulman. Haastateltavieni kertomukset osoittavat vahvaa psykologista pääomaa, vaikka kertomuksista on nähtävissä myös oman suoriutumisen epäilyä. Tästä huolimatta haastateltavani tuntuivat saavuttavan urakehityksessään sellaisiakin päämääriä, joihin eivät olisi aluksi itsekään uskoneet.

Reesin ym. (2015: 3–5) yksilöllisen työvoimaresilienssin malli (*Model of individual workforce resilience*) kuvaa neuroottisuuden, mindfulnessin, minäpystyvyyden ja copingin yhdistelmää, joka toteutuu yksilöllisesti ihmisen psykologisessa mukautumisessa erilaisiin tilanteisiin. Resilienssiä voidaan siis kuvata kompleksiseksi sopeutumismekanismitiksi. Lindrothin & Sinevaara-Niskasen sanoin resilienssiä ja sinnikkyyttä edellytetään nimenomaan niiltä, jotka odottavat toiveikkaina tulevaisuuden tuovan jotakin nykyhetkeä parempaa. Tähän liittyy marginalisaatio ja eräänlainen odotukseen jumiutuminen. (Lindroth & Sinevaara-Niskanen 2018: 242–243, 245.) Alun perin näkökulma koskee alkuperäiskansojen marginalisointia, mutta nähdäkseni työelämän marginalisoituja voivat olla ikääntyneet, osatyökykyiset, maahanmuuttajat tai mikseivät mahdollisesti liiallisesti tai liian vähän kouluttautuneetkin. Shinin ym. (2012) mukaan resilienssi ja positiiviset tunteet muutoksen keskellä vahvistavat työyhteisöiden toimintaa, minkä vuoksi työntekijöiden rekrytointivaiheessa kannattaisi painottaa työntekijöiden resilienssiä ja myönteisyyttä muutoksia kohtaan. Toisaalta kielteiset tunteet voivat lisätä muutosvastaisuutta ja vähentää sitoutumista organisaation tavoitteisiin. Omassa aineistossani jatkuvaan kouluttautumiseen liittyy toiveikkaus muutoksesta johonkin entistä parempaan. Tästä voi päätellä, että kouluttautuminen, oman osaamisen kehittäminen ja siihen liittyvä muutoshalukkuus pitäisi kyetä tunnistamaan myös organisaatioissa.

Bardoel ym. (2014) näkevät, että organisaatioiden henkilöstöjohtamisen keinoin voidaan kehittää työntekijöiden psykologista pääomaa ja resilienssiä, jolloin toimien tulisi kohdistua nimenomaan minäpystyvyyteen, optimistiseen suhtautumiseen yrittämiseen, sinnikkyyteen tavoitteiden suhteen sekä resilienssiin mukautua ja vastata vastoinkäymisiin. Aineistoni pohjalta haastateltavani kuvaavat omia työyhteisöitään kannustaviksi, joissa työntekijöiden ammattitaitoon luotetaan, ja joissa he saavat kokea kuuluvansa osaksi ammattilaisten verkostoa. Toisaalta kehittyvän osaamisen tunnistamisessa ja johtamisessa on kertomusten perusteella parantamisen varaa.

6. POHDINTA JA JATKOTUTKIMUSAIHEET

Psykologisen pääoman ja resilienssin käsitteet osoittautuivat työtä tehdessäni paljon ennakkoimaani laajemmaksi ja monitahoisemmaksi tarkastelukohteeksi. Välillä tuntui, että käsitteitä on mahdotonta rajata millään järkevällä tavalla, koska siihen liittyy yksilö- ja organisaatiotason lisäksi niin monia eri näkökulmia, joista jo yhdenkin valinta olisi ollut varmasti riittävä yhteen yliopiston päättötyöhön. Koen kuitenkin, että tutkimukseni valottaa niitä

näkökulmia, joita resilienssin käsitteeseen liittyy. Samalla työni tuo esille niin lukuisia eri teorioita kuin kriittisiä näkökulmiakin jopa lähtökohtaisesti positiivisia teorioita kohtaan. Samalla tämä pro gradu -työni on ollut erinomainen oppimismatka, joka on antanut minulle kirjoittajana aiempaa laajemman käsityksen niin psykologisesta pääomasta, resilienssistä kuin positiivisesta pedagogiikastakin. Näin ollen työni on vastannut sitä oppimistavoitetta, jonka työtä aloittaessani itselleni asetin. Toivon, että paneutumiseni aiheeseen ja lukuisat työtunnit aihepiiriin ymmärtämiseksi näkyvät työn lopputuloksessa.

Samalla tutkimustyö on edetessään opettanut, että se nyt nähdyn kaltaisena oppimisprosessina on melko valtava. Jos nyt lähtisin tekemään tutkimusta uudelleen, lähestymistapani olisi varmaankin hyvin erilainen. Aluksi työtä tehdessäni tuntui, että on tarrattava siihen, mitä on saatavilla ja mitä hankalasta aihepiiristä kykenen ymmärtämään ja käsittelemään. Resilienssin ja kokemuksen kaltaisten abstraktien ilmiöiden rajaaminen tai taustalla olevien laajojen teoreettisten suuntausten ymmärtäminen on ollut vaikeaa, ja samalla monet teoreettiset näkökulmat vaikkapa ihmisen kokemuksen rakentumisesta ovat osoittautuneet niin laajoiksi ja vaikeasti sisäistettäviksi, että työ on väistämättä välillä tuntunut kuin olisin kulkenut suolla, jossa askel mihin tahansa saa tutkijan vajoamaan yhä syvemmälle suonsilmäkkeeseen.

Kaikesta huolimatta olen kuitenkin teorioita, artikkeleita ja teoksia selatessani yhä uudelleen päässyt takaisin polulle, jossa eteneminen on ollut pienin askelin mahdollista. Olen myös aika ajoin kohdannut valonpilkahduksia, jolloin on ollut mahdollista luoda silmäys karttaan ja pohtia, olenko reitillä kohti maalia, vai olenko sittenkin etenemässä aivan päinvastaiseen suuntaan. Yksi keskeinen onnistumisen hetki oli, kun löysin narratiivisesta tutkimuksesta Raija Seppäsen väitöstutkimuksen kautta tutkimustyökalukseni Paul Ricœurin kolmivaiheisen luovan jäljittelyn mimesis -prosessin. Sen löytäessäni minusta tuntui, että suuntani useiden kuukausien ahkeroinnin tuloksena on sittenkin kohti maalia. Aivan kuin eksyksissä ollut suunnistaja olisi löytänyt kompassin ja kyennyt määrittelemään itselleen suunnan.

Olen työtä tehdessäni erityisesti ymmärtänyt, miten laaja-alaisesta ja kaikkiin elämänvaiheisiin kuuluvasta ilmiöstä resilienssissä on kysymys. Toki resilienssi, kuten käsitettä määriteltessäni olen todennutkin, kuuluu laajemmin myös organisaatio- ja valtiotasolle riippuen kontekstista, jossa sitä käytetään. Muun muassa positiivista pedagogiikkaa aineistostani pohtiessani olen ymmärtänyt, miten tärkeässä roolissa kasvattajien kannustava ja turvallisia rajoja asettava työ sekä pettymyksiin totuttaminen lasten kasvatuksessa onkaan. Pro gradu -työssä tuskin on kaikkea mahdollista sanoa näin laajasta käsitteestä, joten

tarkasteltavan kohteen määrittäminen pelkän ylätasoin käsitteen sisällä olisi näin jälkikäteen ajatellen ollut järkevää.

Olen työssäni avannut resilienssin käsitteeseen liittyen näkökulmia, jotka toivottavasti saavat minun jälkeeni aihealueesta kiinnostuneita tarttumaan ja pohtimaan käsitettä yhä uusista näkökulmista. Toivon myös, että työstäni on mahdollista saada ajatuksia liittyen kokemuksen tutkimukseen, ymmärtävään ihmistieteeseen sekä laajemmin johtamisen psykologiaan liittyen. Samalla mielestäni työni keskeinen aihealue on ihmiskäsityksiä käsittelevä osio, josta olen itsekin pedagogina löytänyt paljon uutta jopa omaan käytännön työhöni opettajana. Lisäksi työ on jälleen syventänyt ymmärrystäni siitä, että eri tieteenalat ja tieteenparadigmat linkittyvät toisiinsa hyvinkin läheisesti, ja niiden välillä on löydettävissä paljonkin toisiaan hyödyttäviä näkökulmia. Tästä esimerkkeinä vaikkapa kirjallisuustieteen alalta narratiiveihin sovellettavat Roman Ingardenin epämääräisyys- eli aukkokohdat, jotka tarinan kuulija täyttää omalla mielikuvituksellaan.

Työni sai minut kiinnostumaan erityisesti tunnetaidoista ja resilienssistä elämäntapaan ja sosiaalisiin suhteisiin tiiviisti kuuluvana ilmiönä. Muun muassa näitä asioita haastateltavani omissa puheenvuoroissaan sivusivat tai suoranaisesti käsitelivät. Myös teoriataustaan kuulunut organisatorinen näkökulma resilienssin ja tunnetaitojen yhteyksiin suotuisaan suhtautumiseen organisaation muutoksiin oli tärkeä, vaikkakin itse tutkimuksessa se jäi melko ohueksi. Myöskään sitä en tässä työssäni oikeastaan kyennyt tarkemmin pohtimaan, miten esimerkiksi sisarusarjan nuorimmaisat kokevat sinnikkyytensä kasvaneen jouduttuaan ehkä enemmän painimaan vanhempien sisarustensa kanssa. Tällä on saattanut olla esimerkiksi Mikon elämässä merkittävä rooli sinnikkyyttä lisäävänä tekijänä.

Kiinnostava mahdollinen jatkotutkimusaihe, jota pohdin aineistoni refiiguraatio-vaiheessa, on työntekijöiden sitoutuminen omaan muutosmatkaansa henkilökohtaisissa uratarinoissaan. Shinin ym. (2012) mukaan muutoksiin sitoutuminen edellyttää resilienssiä ja positiivisten tunteiden kokemista muutoksiin liittyen. Yhtenä ehdotuksena oli työntekijöiden rekrytointivaiheessa resilienssin tärkeyden huomioiminen sekä entistä parempi osaamisen johtaminen, mikäli työnantaja haluaa lisätä työntekijöidensä sitoutumista muutoksiin ja yhteisiin tavoitteisiin. Olisi kiinnostavaa pohtia tarkemmin tätä tematiikkaa nimenomaan siitä näkökulmasta, että uraansa jatkuvasti rakentavat, osaamistaan kehittävät ja muutoksia matkallaan kohdanneet haastateltavani voisivat oikein organisaatioissa käytettyinä olla erittäin hyviä erilaisten muutosten läpiviennissä.

Narratiivinen tutkimus sivuaa kiinnostavalla tavalla äidinkielen ja kirjallisuuden opettajuuttani, ja erityisesti juuri ajatus maailman jäsentämisestä sisäisten tarinoiden

kautta on inspiroiva. Toivon, että moni myöhempi tutkija tarttuu kiinnostuksella näihin aihealueisiin. Kukaties vaikka itsekin toteutan jatkotutkimusta vielä joskus.

LÄHTEET

- ALANKO-KAHILUOTO, OUTI & TIIA KÄKELÄ-PUUMALA (toim.) 2014: Kirjallisuudentutkimuksen peruskäsitteitä, 4. painos. Tietolipas 174, SKS. Helsinki.
- BACHELARD, GASTON 2003: *Tilan poetiikka*. Nemo, Helsinki.
- Backman, Jussi 2015: Situationaalinen säätöpiiri: Rauhalan filosofinen kädenjälki. Teoksessa Tökkäri, Virpi (toim.) 2015: Kokemuksen tutkimus. V, Lauri Rauhala 100 vuotta, s. 73–102.
- BARDOEL, E. ANNE, TRISHA MICHELLE PETTIT, HELEN DE CIERI & LINDSAY MCMILLAN 2014: *Employee resilience: an emerging challenge for HRM*. Asia Pacific Journal of Human Resources, 52(3), s. 279–297.
- BREMNER, J. GAVIN & THEODORE D. WACHS (toim.) 2014: *The Wiley Blackwell Handbook of Infant Development*. 2nd Edition. John Wiley & Sons, Ltd., Oxford, UK.
- Erkkilä, Raija 2005: Narratiivinen kokemuksen tutkimus: Koettu Paikka, tarina ja kuvaus. Teoksessa Perttula, Juha & Timo Latomaa (toim.) 2005: Kokemuksen tutkimus. Merkitykset – tulkinta – ymmärtäminen, s. 195–226.
- Fogel, Alan 2014: Historical Reflections on Infancy. Teoksessa Bremner, J. Gavin & Theodore D. Wachs (toim.) 2014: *The Wiley Blackwell handbook of Infant Development*, s. 5–33.
- HANSKI, SINI 2019: Tarinoita työttömyydestä – *Narratiivinen tutkimus identiteetin uudelleenrakentamisesta irtisanotuksi joutumisen jälkeen*. Aikuiskasvatustieteen pro gradu -tutkielma, Jyväskylän yliopisto.
- HATCH, J. AMOS & RICHARD WISNIEWSKI (toim.) 1995: *Life History and Narrative*. London: Falmer Press.
- HEIKKINEN, HANNU L. T. 2000: *Tarinan mahti – Narratiivisuuden teemoja ja muunnelmia*. Tiedepolitiikka 4, 47–58.
- HELKAMA, KLAUS, RAUNI MYLLYNIEMI, KARMELA LIEBKIND, JOHANNA RUUSUVUORI, JAN-ERIK LÖNNQVIST, NELLI HANKONEN, TUULI ANNA MÄHÖNEN, INGA JASINSKAJA-LAHTI & JUKKA LIPPONEN 2015: *Johdatus sosiaalipsykologiaan*. 10., uudistettu painos. Edita, Helsinki.
- HOLSTEIN, JAMES A. & JABER F. GUBRIUM (toim.) 2012: *Varieties of Narrative Analysis*. SAGE Publication, Inc.
- HYVÖNEN, ARI-ELMERI & TAPIO JUNTUNEN 2018: *Resilienssi avaimena laaja-alaiseen kokonaisturvallisuuteen: haasteita ja mahdollisuuksia*. Näkökulmia ajankohtaisiin yhteiskunnallisiin kysymyksiin ja poliittisen päätöksenteon tueksi 25/2018. Internet-lähde osoitteessa <https://tietokayttoon.fi/documents/1927382/2116852/25-2018-Resilienssi+avaimena+laaja-alaiseen+kokonaisturvallisuuteen/7e63c536-fe95-4c0b-acbf-ca2b0accedb7?version=1.0>. Luettu 18.10.2023.
- HÄNNINEN, VILMA 2002: *Sisäinen tarina, elämä ja muutos*. Väitöstutkimus, Tampereen yliopisto.

- JOKI-ERKKILÄ, PETRA & SUSANNA JUSSILAINEN 2019: *”Tunnetaidot on se kaiken a ja o, mitä lasten kanssa pitäis käydä läpi.” Opettajien käsityksiä toimivasta tunnekasvatuksesta ja sen merkityksestä.* Pro gradu -tutkielma, Lapin yliopisto, Rovaniemi.
- KARLSSON, FRED 2004: *Yleinen kielitiede.* Yliopistopaino Kustannus, Helsinki University Press, Helsinki.
- Kela 2022: Pitkät sairauspoissaolot mielenterveyssyistä kääntyivät jälleen kasvuun. Internet-lähde osoitteessa <https://www.kela.fi/ajankohtaista-tutkimus/5148319/pitkat-sairauspoissaolot-mielenterveyssyista-kaantyyvat-jalleen-kasvuun>. Luettu 27.2.2024.
- KLEMOLA, EEVA 2022: *Resilienssi ja koherenssin tunne haastavassa parisuhteessa. Tarkastelussa Aila Meriluodon ja Märta Tikkasen omaelämäkerralliset tekstit.* Pro gradu -tutkielma, Helsingin yliopisto, Helsinki.
- KOIVUMÄKI, PIIA 2020: *Rauhalan osoittama suunta – holistinen ihmiskäsitys.* Hulluna Suomessa – ja vähän muuallakin. Internet-lähde osoitteessa <https://madin-finland.org/rauhalan-osoittama-suunta-holistinen-ihmiskasitys/>. Luettu 14.4.2022.
- Latomaa, Timo 2005: Ymmärtävä psykologia: Psykologia rekonstruktivisena tieteenä. Teoksessa Perttula, Juha & Timo Latomaa (toim.) 2005: *Kokemuksen tutkimus. Merkitys – tulkinta – ymmärtäminen*, s. 17–88.
- Latomaa, Timo 2015: Lauri Rauhalan merkitys ymmärtävän psykologian kehittelylle. Teoksessa Tökkäri, Virpi (toim.) 2015: *Kokemuksen tutkimus. V*, Lauri Rauhalan 100 vuotta, s. 39–71.
- LINDROTH, MARJO & HEIDI SINEVAARA-NISKANEN 2018: Sinnikäs kolonialismi: alkuperäiskansaisuus ja kehityksen politiikka. *Politiikka* 60:3, s. 238–250.
- LIPPONEN, KRISSE 2020: *Resilienssi arjessa.* Duodecim, Helsinki.
- LUTHANS, FRED 2002. *Positive organizational behavior: Developing and managing psychological strengths.* *Academy of Management Perspectives*, 16(1), s. 57–72.
- MASTEN, ANN S. & ANDREW J. BARNES 2018: *Resilience in Children. Developmental Perspectives.* *Children (Basel)* 5(7), s. 98–114.
- MEURMAN-SOLIN, ANNELI & ILKKA PYYSIÄINEN (toim.) 2005: *Ihmistieteet tänään.* Helsingin yliopiston Tutkijakollegium, Helsinki.
- Nevala, Johanna & Ville Pietiläinen 2018: Kuvallinen fenomenologia viitekehyksenä ja menetelmänä kompleksisen asiantuntijatyön tutkimiselle. Teoksessa Toikkanen, Jarkko & Ira A. Virtanen 2018 (toim.): *Kokemuksen tutkimus VI – Kokemuksen käsite ja käyttö*, s. 209–226.
- OJALA, NINA 2021: *Lapsen kehitystä koskeva tieto lastensuojelun tarpeen arvioinnissa. Bioekologisen kehitysteorian näkökulma arvioinnin yhteenvedoihin.* Pro gradu -tutkielma, Tampereen yliopisto, Tampere.
- Peda.net 2024: *Informaali oppiminen.* Internet-lähde osoitteessa <https://peda.net/hankkeet/oppijat/ovo/lahtokohdat/informaali>. Luettu 7.2.2024.
- Perttula, Juha 2005: *Kokemus ja kokemuksen tutkimus: Fenomenologisen erityistieteen tieteenteoria.* Teoksessa Perttula, Juha & Timo Latomaa (toim.) 2005: *Kokemuksen tutkimus. Merkitys – tulkinta – ymmärtäminen*, s. 115–162.

- PERTTULA, JUHA & TIMO LATOMAA (toim.) 2005: *Kokemuksen tutkimus. Merkitys – tulkinta – ymmärtäminen*. Dialogia, Helsinki.
- Polkinghorne, Donald E. 1995: Narrative Configuration in Qualitative Analysis. Teoksessa Hatch, J. Amos & Richard Wisniewski (toim.): *Life History and Narrative*, s. 5–23.
- Raatikainen, Panu 2005: Ihmistieteet – tiedettä vai tulkintaa? Teoksessa Meurman-Solin, Anneli & Ilkka Pyysiäinen (toim.) 2005: *Ihmistieteet tänään*, s. 39–61.
- RAUHALA, LAURI 2005: *Ihmiskäsitys ihmistyössä*. Helsinki University Press, Helsinki.
- REES, CLARE S., LAUREN J. BREEN, LYNETTE CUSACK & DESLEY HEGNEY 2015: *Understanding individual resilience in the workplace: the international collaboration of workforce resilience model*. *Frontiers in Psychology*. February 2015, Vol. 6, Article 73 s. 1–7.
- SALMENOJA, KATRI 2023: *Ihmisenäkökulmaa ilmentävät narratiivit johtajien strategiakertomuksissa*. Pro Gradu -tutkielma, Lapin yliopisto, Rovaniemi.
- SEPPÄNEN, RAIJA 2010: “Ikäns elä, ikäns opi, oppimatta kuole”. *Saamelaiten ikämiesten elämänhallinnan muistelukset Pohjois-Lapissa*. Lapin yliopiston Kasvatustieteiden tiedekunnan väitöstutkimus.
- SHIN, JISEON, M. SUSAN TAYLOR & MYEONG-GU SEO 2012: *Resources for change: The relationships of organizational inducements and psychological resilience to employees’ attitudes and behaviors towards organizational change*. *Academy of Management Journal* 55, 727–748.
- THL 2024: Hyvä johtaminen on tietoinen valinta. Internet-lähde osoitteessa <https://www.ttl.fi/teemat/tyohyvinvointi-ja-tyokyky/hyva-johtaminen-on-tietoinen-valinta>. Luettu 27.2.2024.
- Tieteen termipankki 2024a: Fenomenologia. Internet-lähde osoitteessa <https://tieteentermi-pankki.fi/wiki/Filosofia:fenomenologia>. Luettu 12.2.2024.
- Tieteen termipankki 2024b: Informantti. Internet-lähde osoitteessa <https://tieteentermi-pankki.fi/wiki/Kielitiede:informantti>. Luettu 18.2.2024.
- Tieteen termipankki 2024c: Intentionaalisuus. Internet-lähde osoitteessa <https://tieteentermi-pankki.fi/wiki/Filosofia:intentionaalisuus>. Luettu 26.2.2024.
- TOIKKANEN, JARKKO & IRA A. VIRTANEN (toim.) 2018: *Kokemuksen tutkimus VI. Kokemuksen käsite ja käyttö*. Lapland University Press, Rovaniemi.
- TOLSKA, TIMO 2002: *Kertova mieli – Jerome Brunerin narratiivikäsitys*. Helsingin yliopiston Kasvatustieteen laitoksen tutkimuksia 178. Internet-lähde osoitteessa <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/88bf04fc-c34b-4cfc-9544-104a2e79bc71/content>. Luettu 31.1.2024.
- TONTTI, JARKKO 2002: *Sinne ja takaisin – Hermeneuttisen filosofian seikkailut 1900-luvulla*. Niin & Näin 3/2002, s. 52–63. Internet-lähde osoitteessa <https://netn.fi/sites/netn.fi/files/netn023-17.pdf>. Luettu 12.4.2022.
- TUOMI, JOUNI & ANNELI SARAJÄRVI 2018: *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Uudistettu laitos. Tammi, Helsinki.

- Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2023: *Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan HTK-ohje 2023.* Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 2/2023, Helsinki.
- TÖKKÄRI, VIRPI (toim.) 2015: *Kokemuksen tutkimus V. Lauri Rauhala 100 vuotta.* Lapin yliopistokustannus. Rovaniemi.
- Tökkäri, Virpi 2015: Lauri Rauhalan merkityksestä Juha Perttulan fenomenologiselle ajattelulle ja kokemuksen tutkimukselle. Teoksessa Tökkäri, Virpi (toim.) 2015: *Kokemuksen tutkimus. V, Lauri Rauhala 100 vuotta*, s. 15–38.
- Tökkäri, Virpi 2015: Alkusanat. Teoksessa Tökkäri, Virpi (toim.) 2015: *Kokemuksen tutkimus. V, Lauri Rauhala 100 vuotta*, s. 7–13.
- Tökkäri, Virpi 2018: Fenomenologisen, hermeneuttis-fenomenologisen ja narratiivisen kokemuksen tutkimuksen käytäntöjä. Teoksessa Toikkanen, Jarkko & Ira A. Virtanen (toim.) 2018: *Kokemuksen tutkimus VI. Kokemuksen käsite ja käyttö*, s. 64–84.
- TÖKKÄRI, VIRPI 2020: *Pieni opas kokemuksen tutkimukseen.* Julkaisematon oppimateriaali, Lapin yliopisto.
- VAINIO, LAURA (toim.) 2016: *Asiantuntijatyön johtaminen ja työelämän muutos.* HAMKin julkaisuja 1/2016, Hämeen ammattikorkeakoulu.
- VÄHÄMAA, JESSICA 2022: *Suojaavat tekijät ja riskitekijät resilienssiä rakentamassa. Selviytymistä edistävien tekijöiden merkitykset teoksessa Muumipeikko ja pyrstötähti.* Maisterintutkielma, Helsingin yliopisto.

LIITE 1 – LITTEROINTIMERKIT

- (.) tauko
- et- sana katkeaa
- (--) lausuman katko
- hh. uloshengitys